

Groningen werkt!

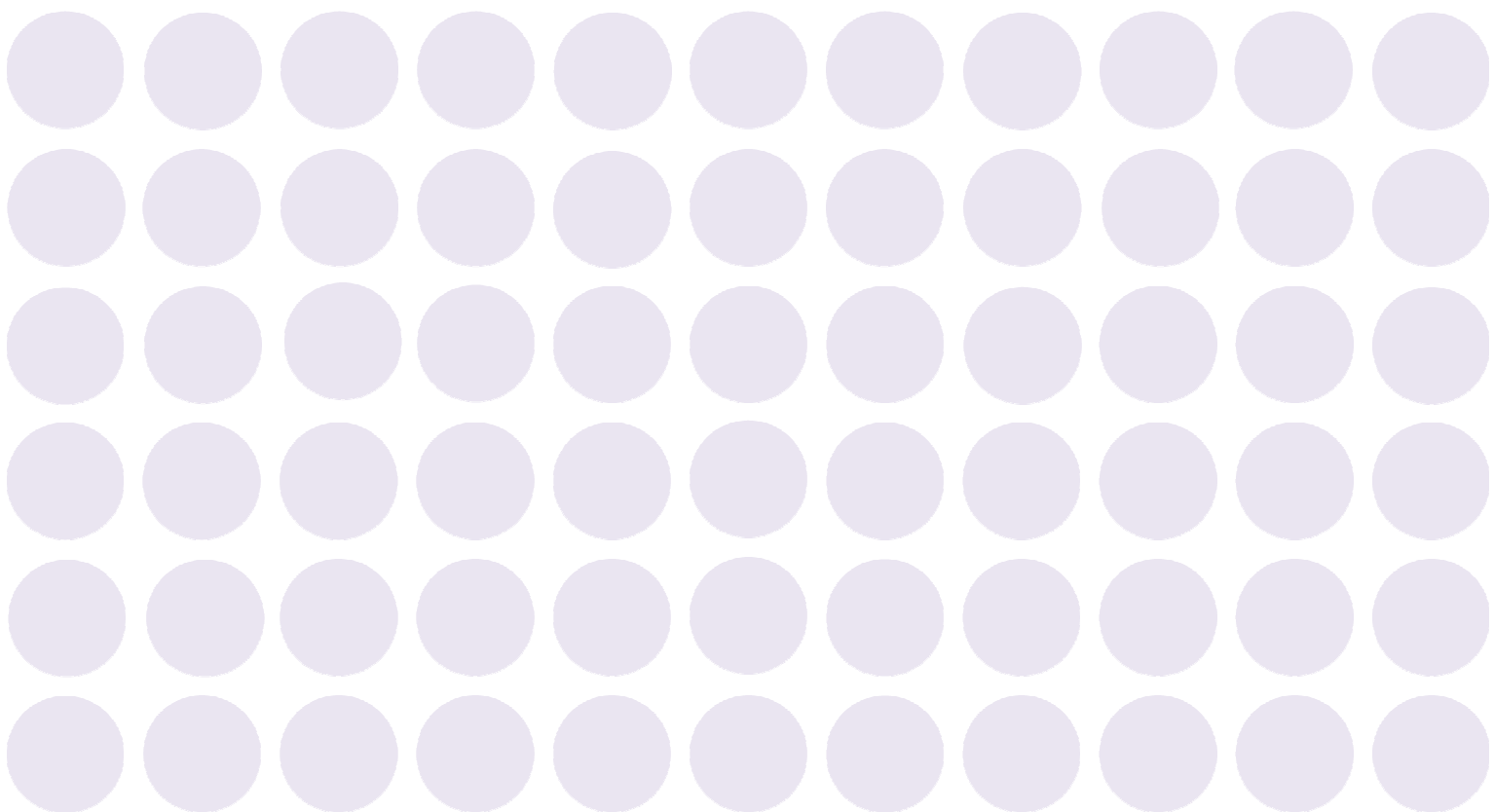
Jaarrapportage Werkgelegenheid provincie Groningen 2012

Maart 2013

Groningen werkt!

Jaarrapportage Werkgelegenheid provincie Groningen 2012

Maart 2013

Colofon

Opdrachtgever

Provincie Groningen

Uitgave

I&O Research

Zuiderval 70

Postbus 563, 7500 AN Enschede

Rapportnummer

2013/023

Datum

Maart 2013

Projectteam

Daan Breukel

Ruud Esselink

Gerben Huijgen

Bestellingen

Exemplaren zijn verkrijgbaar bij de opdrachtgever

Copyright © 2013 Provincie Groningen

Alle in deze publicatie opgenomen

werkgelegenheidsgegevens zijn afkomstig van het

Werkgelegenheidsregister Groningen (tenzij anders

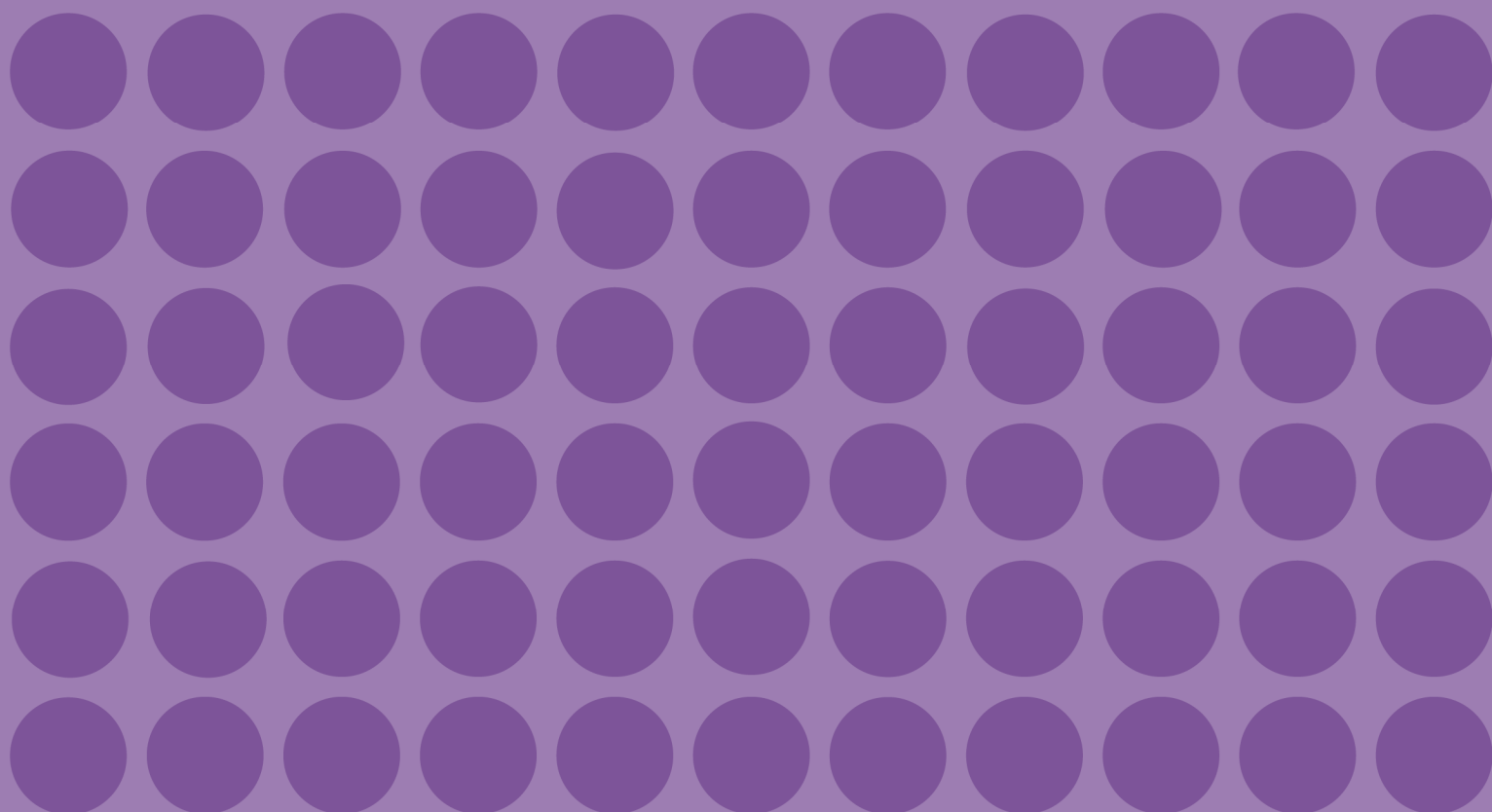
vermeld). U mag gedeelten uit deze publicatie overnemen,

mits met bronvermelding.

Inhoudsopgave	pag.
Samenvatting	I
1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Inhoud	1
1.3 LISA en Provinciaal Werkgelegenheidsregister	1
2. Werkgelegenheidsontwikkeling	4
2.1 Werkgelegenheid provincie Groningen	4
2.2 Werkgelegenheid Groningen in provinciaal perspectief	7
2.3 Gemeentelijke werkgelegenheidsontwikkeling	8
3. Werkgelegenheidsstructuur	12
3.1 Sectorstructuur	12
3.2 Grootteklasse	19
3.3 Arbeidsduur (kleine & grote banen)	26
4. Topsectoren	31
4.1 Inleiding	31
4.2 Topsectoren in de provincie	32
4.3 Topsectoren op gemeenteniveau	34
5. Het Nieuwe Werken verkend	40
5.1 Inleiding	40
5.2 Thuis- en telewerken	40
5.3 Effect van Het Nieuwe Werken op formele en informele werklocaties	43
Bijlagen: Kerncijfers Werkgelegenheid Groningen	46

Samenvatting

Samenvatting

Werkgelegenheid vormt een belangrijke indicator voor het economisch klimaat. Hoe ontwikkelt de werkgelegenheid in de provincie Groningen zich in 2012? Onderstaand vindt u de belangrijkste uitkomsten op een rij (de 'highlights'). Alle cijfers en de toelichting daarop kunt u vinden in deze werkgelegenheidsrapportage.

Werkgelegenheidsontwikkeling

- De werkgelegenheid in Groningen is in 2011-2012 met 0,2 procent gegroeid tot 281.490 banen.
- Het aantal vestigingen is voor het eerst in tien jaar licht gedaald met 0,3 procent ten opzichte van 2011, en bedraagt in 2012 44.770 vestigingen.
- Groningen is met Flevoland en Gelderland één van de drie provincies met een toename van het aantal banen in 2011-2012.
- In 2011-2012 heeft Pekela de sterkste werkgelegenheidsgroei (+7,8 procent) en Bedum de sterkste afname (-3,9 procent). De stad Groningen kent een lichte afname van het aantal banen (-0,3 procent).

Werkgelegenheidsstructuur

- Groningen heeft vergeleken met Nederland relatief veel werkgelegenheid in zorg, industrie en onderwijs. Het werkgelegenheidsaandeel van deze sectoren is groter dan landelijk gemiddeld.
- In Groningen is het aantal banen in handel en horeca in 2011-2012 toegenomen (respectievelijk +2,7 en +3,1 procent) en in transport (-2,9 procent) en informatie & communicatie (-4,8 procent) afgenomen. Landelijk is met name een daling in de bouw zichtbaar.
- De teruggang van de werkgelegenheid in de Groningse landbouw (-0,9 procent) is vergeleken met andere provincies relatief gering.
- Eenderde van de Groningse werkgelegenheid zit in vestigingen met minimaal 100 werkzame personen, terwijl deze een kleine 1 procent van het totale aantal vestigingen in de provincie Groningen vormen.
- De grootteklassen 2-4 en 200-499 werkzame personen zijn in Groningen sterker vertegenwoordigd dan in Nederland gemiddeld (verschil is bij beide klassen ongeveer 2 procentpunt in 'voordeel' van Groningen).
- Het aantal ZZP-ers in Groningen is in 2012 kleiner dan in 2011, en bedraagt 32.290 vestigingen (-4,4 procent ten opzichte van 2011). Hiermee onderscheidt Groningen zich van andere provincies, waar zich de groei nog wel doorzet.
- Van het totale aantal banen in Groningen betreft 82 procent een grote (fulltime) baan; landelijk is dit 85 procent.
- Vergeleken met meeste andere provincie is de groei van het aantal kleine (parttime) banen in Groningen beperkt (+6 procent; landelijk +19 procent ten opzichte van 2002).

Topsectoren

- Van de tien topsectoren heeft Agrofood de meeste banen, namelijk 15.590. High-tech systemen en materialen (HTSM) en Life Sciences volgen met zo'n 14.000 banen. Water is in de provincie qua werkgelegenheid, met 1.450 banen, de kleinste topsector.

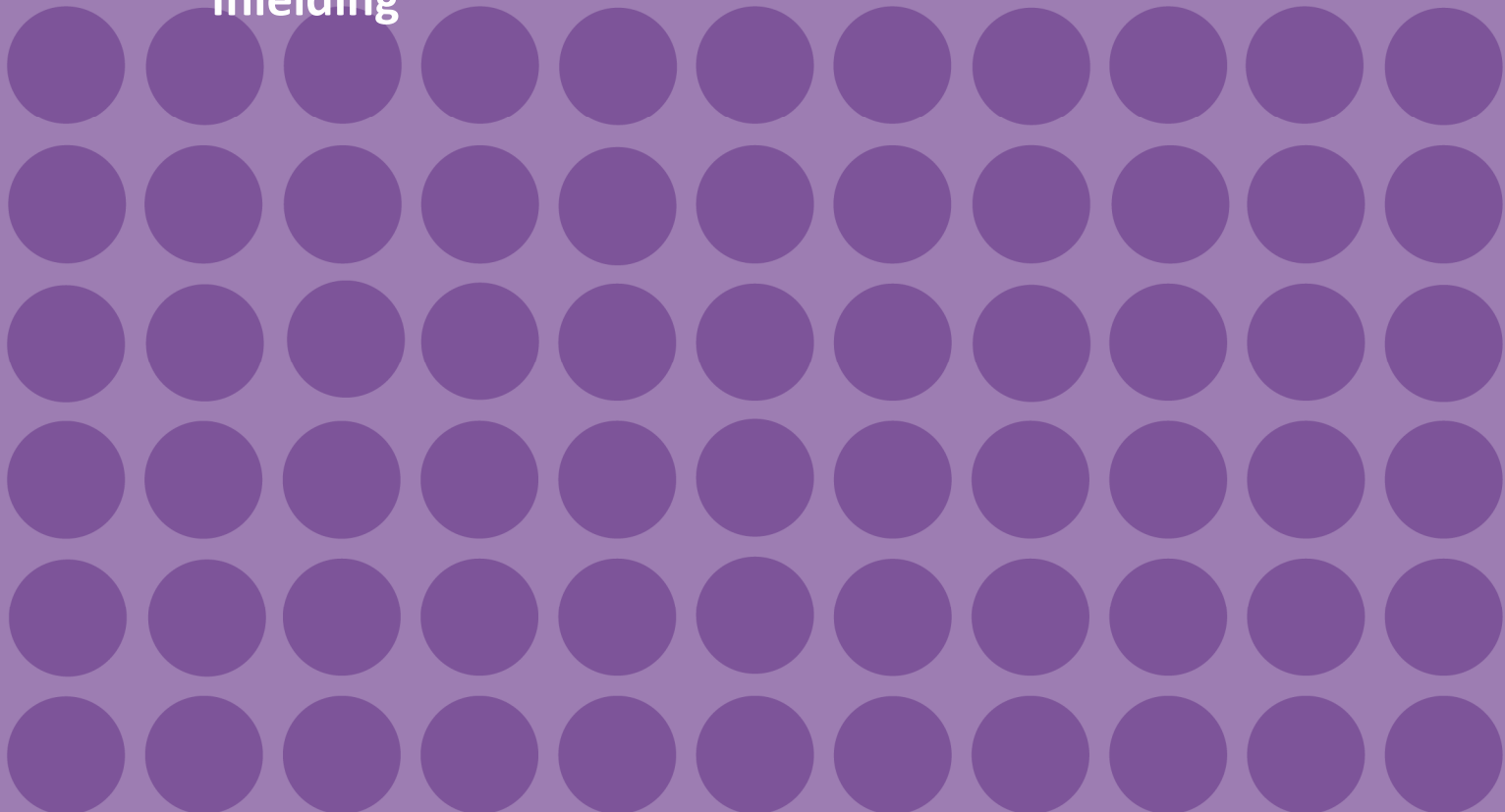

- Vergeleken met Nederland als geheel is de topsector Life Sciences sterk aanwezig in Groningen (4,9 procent van totaal aantal banen, versus 1,7 procent landelijk).
- Sterkst gegroeide topsector in 2011-2012 is Logistiek. De groei is met 7,7 procent ook sterker dan landelijk (+5,7 procent). Tuinbouw is met een kleine 3 procent gekrompen, wat aansluit bij het landelijke beeld.
- Op gemeenteniveau heeft de stad Groningen bij veel topsectoren het grootste aandeel in de totale werkgelegenheid in de topsectoren. Uitzonderingen zijn Chemie (Delfzijl), Tuinbouw (divers) en Water (Hoogezand-Sappemeer).

Hoofdstuk

1

Inleiding

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Werkgelegenheid vormt een belangrijke indicator voor het economisch klimaat. En hoewel ondernemers – ook in Groningen – in meerderheid pessimistisch zijn over de ontwikkeling van de economisch klimaat heeft dat tot 2011 in ieder geval nog niet geleid tot een teruggang van het aantal banen¹. De nieuwste werkgelegenheidscijfers laten zien dat ook in 2012² de economische crisis geen grip heeft gekregen op de werkgelegenheid. Er is namelijk voor het zesde achtereenvolgende jaar sprake van een – bescheiden – stijging van de werkgelegenheid in de provincie Groningen. Hoe, waar en in welke mate kunt u in deze provinciale werkgelegenheidsrapportage lezen.

1.2 Inhoud

Dit rapport geeft u inzicht in de belangrijkste werkgelegenheidsontwikkelingen in Groningen. Hiervoor zijn de meeste actuele cijfers uit het provinciale werkgelegenheidsregister, bestaande uit het register van de gemeente Groningen en overig provincie, en het LISA-bestand gebruikt. Het rapport bestaat uit drie hoofdstukken. In alledrie hoofdstukken vindt vergelijking met de landelijke ontwikkeling plaats, wordt ingezoomd op het niveau van de Groningse gemeenten (met daarbij tevens het onderscheid tussen de Stad Groningen en de overige Groningse gemeenten), en vindt benchmarking op provinciaal niveau plaats³.

Eerst gaan we in op de werkgelegenheidsontwikkelingen in Groningen in het algemeen. Is er sprake van groei of krimp en zijn hierin lokale verschillen? Het tweede hoofdstuk behandelt diverse kenmerken van de werkgelegenheidsstructuur, waarbij de werkgelegenheid naar sector, grootteklassen en type dienstverband wordt uitgelicht.

Daarna is er aandacht voor de topsectoren. Het ministerie van EL&I heeft negen sectoren benoemd die van groot belang zijn voor de Nederlandse concurrentiekracht. LISA heeft de sectoren afgebakend en daarmee is inzichtelijk te maken hoe deze sectoren zich ontwikkelen in Groningen.

Het laatste hoofdstuk bevat een verkenning van Het Nieuwe Werken. In welke mate is dit reeds zichtbaar in de Groningse economie, en wat zal een verdere doorgroei van HNW (kunnen) betekenen voor de behoefte aan werklocaties?

1.3 LISA en Provinciaal Werkgelegenheidsregister

LISA (Landelijk informatiesysteem Arbeidsplaatsen en Vestigingen) is een databestand met daarin alle vestigingen van bedrijven en instellingen waar betaald werk wordt verricht. Het bestand is een samenvoeging van 21 regionale registers, veelal onderhouden door provincies. Ook de Provincie Groningen houdt een register bij van vestigingen en werkgelegenheid.

¹ Zie onder meer kwartaalcijfers Coen-enquête voor provincie Groningen (via CBS-statline).

² De werkgelegenheidsgegevens van 2012 hebben als peildatum 1 april en hebben dus niet betrekking op heel 2012.

³ In het rapport zijn absolute cijfers afgerond op tientallen.

Deze registratie, het Provinciaal Werkgelegenheidsregister (PWR), bevat informatie over bedrijven, instellingen en vrije beroepsbeoefenaren in de gehele provincie. Het onderhoud van het register in de gemeente Groningen wordt overigens door de gemeente Groningen uitgevoerd.

Per vestiging zijn de adresgegevens (inclusief x,y coördinaat), de hoofdactiviteit (SBI2008) en de werkgelegenheid beschikbaar (zowel grote als kleine banen en uitgesplitst naar mannen en vrouwen). Het unieke karakter van dit bestand komt tot uiting in het feit dat:

- werkgelegenheidsinformatie tot op vestigingsniveau beschikbaar is (elke ruimtelijk aggregatieniveau is mogelijk).
- gegevens met terugwerkende kracht worden aangepast, zodat vergelijkbaarheid van de cijfers door de jaren heen maximaal gewaarborgd is. Eerder gepubliceerde cijfers dienen daarom niet meer gebruikt te worden.
- de informatie actueel is. De cijfers in deze publicatie zijn gebaseerd op het LISA bestand 2012 dat begin 2013 beschikbaar is gekomen.

Voor meer informatie over Stichting LISA en werkgelegenheidsgegevens kunt u terecht op www.lisa.nl.

2

Hoofdstuk

Werkgelegenheidsontwikkeling

2. Werkgelegenheidsontwikkeling

Highlights

- De werkgelegenheid in Groningen is in 2011-2012 met 0,2 procent gegroeid tot 281.490 banen.
- Het aantal vestigingen is voor het eerst in tien jaar licht gedaald met 0,3 procent ten opzichte van 2011, en bedraagt in 2012 44.770 vestigingen.
- Groningen is met Flevoland en Gelderland de enige provincie met een toename van het aantal banen in 2011-2012.
- In 2011-2012 heeft Pekela de sterkste werkgelegenheids groei (+7,8 procent) en Bedum de sterkste afname (-3,9 procent). De stad Groningen kent een lichte afname van het aantal banen (-0,3 procent).

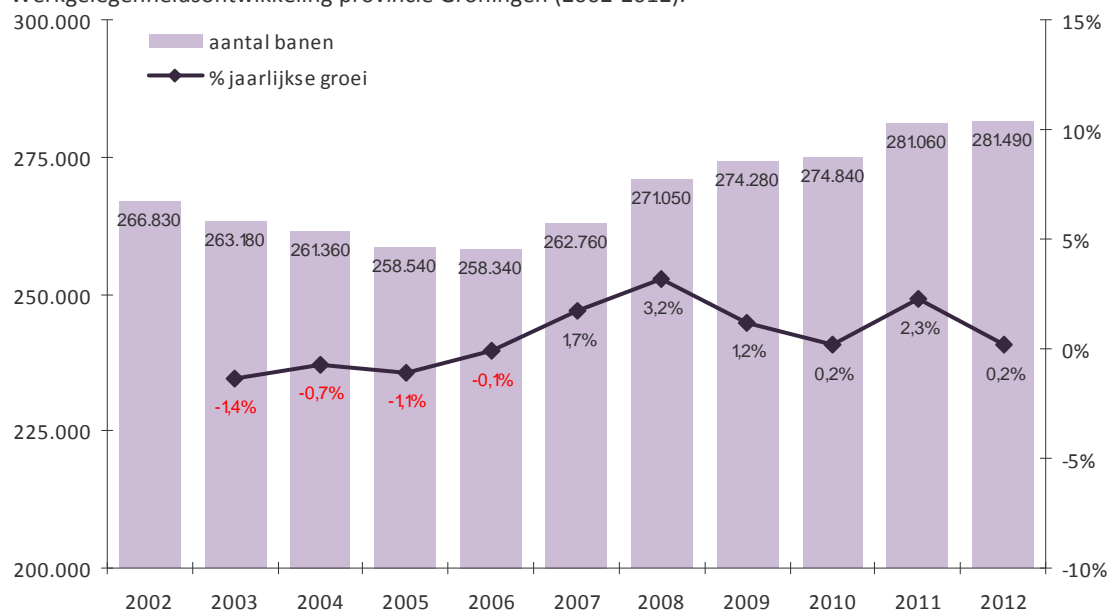
2.1 Werkgelegenheid provincie Groningen

Ondanks crisis lichte stijging werkgelegenheid in Groningen

In 2012 telt Groningen 281.490 banen. Dit betekent voor het zesde opeenvolgende jaar een toename van de werkgelegenheid, namelijk van 0,2 procent ten opzichte van 2011. Na de relatief sterke werkgelegenheidstoename vorig jaar is de groei in 2011-2012 wel meer bescheiden. Landelijk is het aantal werkzame personen afgenomen met 0,7 procent. De werkgelegenheidsontwikkeling in Groningen onderscheidt zich dus ook dit jaar in positieve zin. Hierbij geldt overigens wel dat 84 procent van de groei in Groningen wordt gedragen door personen werkzaam op uitzendbasis.

Figuur 2.1

Werkgelegenheidsontwikkeling provincie Groningen (2002-2012).

Ten opzichte van 2002 zijn er in 2012 14.660 meer werkzame personen in de provincie Groningen, een groei van 5,5 procent. Landelijk zijn er in tien jaar tijd 475.000 banen bijgekomen, wat neerkomt op 6,2 procent.

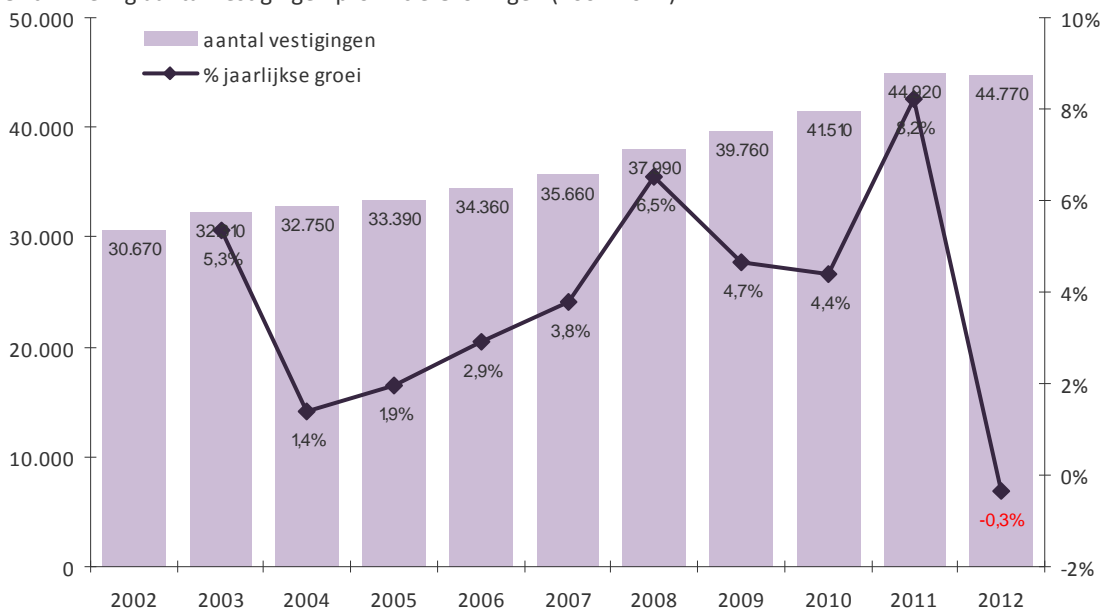
Aantal vestigingen in Groningen licht afgenomen

Na jaren van groei, met 2008 en 2011 als uitschieters, is er in 2012 sprake van een lichte krimp van het aantal vestigingen in de provincie Groningen. Het aantal vestigingen in 2012 (44.770) is ten opzichte van 2002 46 procent groter.

De recente daling van het aantal vestigingen concentreert zich niet in een of enkele Groningse gemeenten maar is verspreid zichtbaar over de provincie. Hetzelfde geldt voor de ontwikkeling van het aantal vestigingen per sector. In absolute zin doet zich de sterkste afname voor in de groot- en detailhandel (-190)⁴.

Figuur 2.2

Ontwikkeling aantal vestigingen provincie Groningen (2002-2012).

Sinds 2008 blijft Groningen Nederland voor

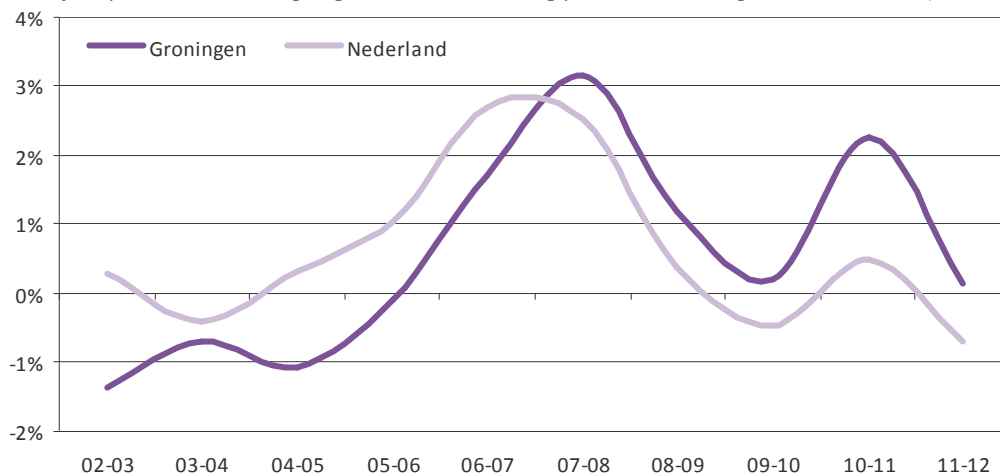
Is over de gehele periode 2002-2012 de totale procentuele groei van het aantal banen landelijk nog iets groter dan in Groningen, het verschil wordt sinds 2008 jaarlijks kleiner. Vanaf dat jaar groeit het aantal banen in Groningen jaarlijks namelijk sneller dan in Nederland (zie figuur 2.3). In Groningen vindt zowel groei als daling vertraagd plaats ten opzichte van het landelijk beeld.

⁴ In de bijlage van dit rapport is de ontwikkeling van het aantal vestigingen per gemeente en per sectie opgenomen.

Figuur 2.3

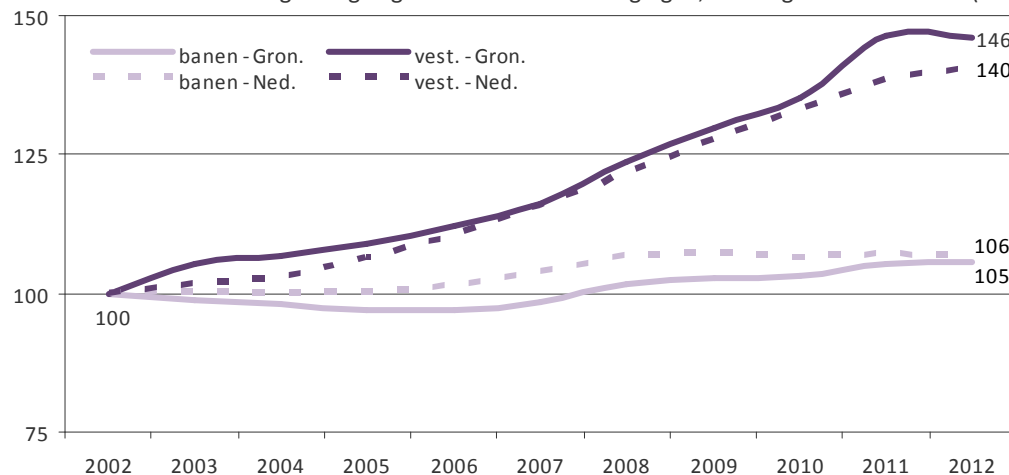
Jaarlijkse procentuele werkgelegenheidsontwikkeling provincie Groningen en Nederland (2002-2012).

Over de periode 2002-2012 is de werkgelegenheid in Groningen relatief gezien dus ongeveer net zo hard gegroeid als in Nederland totaal. Het aantal vestigingen is in Groningen wel iets harder toegenomen. Er zijn in Groningen verhoudingsgewijs meer vestigingen die de werkgelegenheidstoename dragen.

Figuur 2.4

Geïndexeerde ontwikkeling werkgelegenheid en aantal vestigingen, Groningen en Nederland (2002=100).

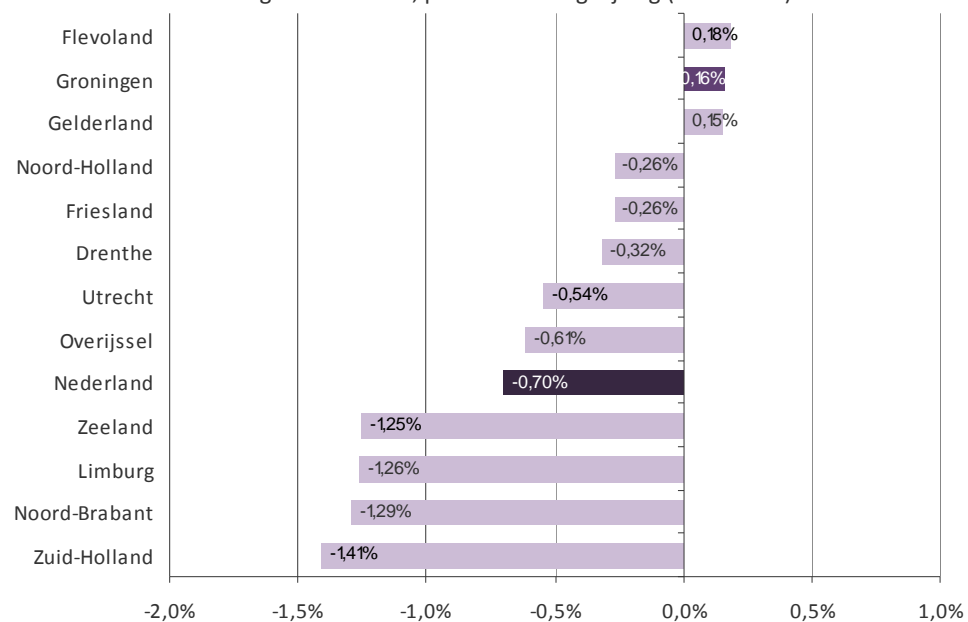
2.2 Werkgelegenheid Groningen in provinciaal perspectief

Groningen medekoploper

De meeste provincies hebben in 2011-2012 te kampen met een werkgelegenheidsverlies. Slechts drie kennen (nog) een toename van het aantal banen: Groningen, Flevoland en Gelderland hebben elk een groei van 0,2 procent. Met name in de zuidelijk gelegen provincies (Zeeland, Limburg, Noord-Brabant en Zuid-Holland) is de werkgelegenheidsdaling in 1 jaar tijd relatief sterk.

Figuur 2.5

Procentuele ontwikkeling aantal banen, provinciale vergelijking (2011-2012).

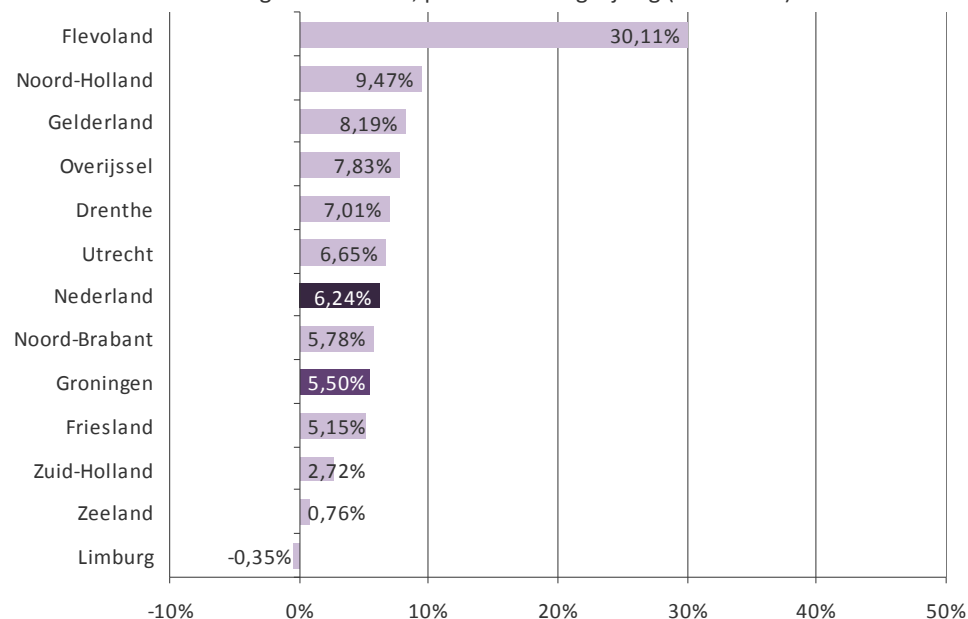

De werkgelegenheids groei in 2002-2012 is verreweg het grootst in Flevoland. De overige provincies volgen op gepaste afstand. Groningen bevindt zich in de middenmoot. Er zijn vier provincies met een minder sterke procentuele werkgelegenheidsontwikkeling over de afgelopen tien jaar, waarbij Limburg de enige provincie is met een krimp (zie figuur 2.6).

Figuur 2.6

Procentuele ontwikkeling aantal banen, provinciale vergelijking (2002-2012).

2.3 Gemeentelijke werkgelegenheidsontwikkeling

Aantal gemeenten met werkgelegenheidsafname 2011-2012 nipt in meerderheid

Voor zowel 2011-2012 als 2002-2012 geldt dat het Groninger Ommeland zich qua werkgelegenheid sterker heeft ontwikkeld dan de Stad Groningen (zie tabel 2.1). Van de 23 Groningse gemeenten zijn er 12 die een teruggang in het aantal banen hebben, tegenover 11 gemeenten met in werkgelegenheidsgroei tussen 2011 en 2012. Pekela heeft de sterkste toename, vooral gedragen door groei in de sectoren zorg, handel en bouw. Bedum heeft daarentegen de sterkste afname, wat voor het grootste deel verklaard wordt door een teruggang van het aantal banen in de zorg.

Over een tienjaarsperiode beschouwd, zijn de verschillen tussen de gemeenten groter. Zo zijn er vijf gemeenten waar het aantal banen in 2012 meer dan 20 procent hoger ligt dan in 2002, waarbij Slochteren met 51 procent absolute koploper is. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de ontwikkeling van Rengerspark. Bedrijventerrein Rengerspark is een samenwerkingsverband (gemeenschappelijke regeling) tussen de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Groningen, welke met name in de periode 2000-2005 gegroeid is. De krimp van de werkgelegenheid in Hoogezand-Sappemeer moet ook vanuit dit perspectief beoordeeld worden. Haren heeft met -10 procent de grootste werkgelegenheidsafname. Vooral het aantal banen in de bouw en de zorg is in Haren in 2012 lager dan in 2002 (respectievelijk 490 en 310 banen minder dan in 2002).

Tabel 2.1

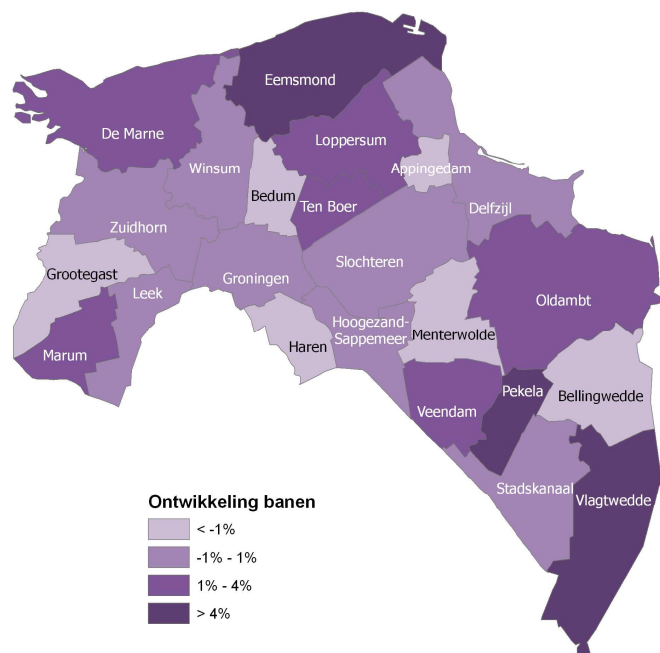
Ontwikkeling aantal banen, gemeenten provincie Groningen (2002, 2011, 2012).

	totaal			2002-2012		2011-2012	
	2002	2011	2012	abs. groei	% groei	abs. groei	% groei
Stad Groningen	129.330	135.950	135.540	6.210	4,8%	-410	-0,3%
Groninger Ommeland	137.500	145.110	145.960	8.460	6,1%	850	0,6%
Appingedam	3.870	4.350	4.220	350	8,9%	-130	-2,9%
Bedum	3.910	4.320	4.150	250	6,3%	-170	-3,9%
Bellingwedde	2.190	2.840	2.790	600	27,6%	-50	-1,6%
De Marne	3.350	3.840	3.920	570	16,9%	80	2,0%
Delfzijl	13.590	12.800	12.730	-860	-6,3%	-70	-0,5%
Eemsum	5.270	5.300	5.520	250	4,7%	220	4,1%
Grootegast	3.310	3.760	3.680	370	11,1%	-90	-2,3%
Haren	8.150	7.510	7.360	-790	-9,7%	-160	-2,1%
Hoogezand-Sappemeer	15.740	14.820	14.790	-950	-6,0%	-30	-0,2%
Leek	8.300	10.040	10.090	1.800	21,6%	50	0,5%
Loppersum	2.220	2.500	2.550	330	15,0%	50	2,2%
Marum	2.960	3.240	3.360	400	13,5%	120	3,7%
Menterwolde	2.440	2.790	2.720	280	11,7%	-70	-2,3%
Oldambt	14.730	15.640	15.920	1.190	8,1%	270	1,7%
Pekela	2.810	2.770	2.990	180	6,3%	220	7,8%
Slochteren	3.330	5.000	5.050	1.710	51,3%	50	0,9%
Stadskanaal	11.700	12.680	12.650	960	8,2%	-20	-0,2%
Ten Boer	1.330	1.590	1.620	290	21,9%	40	2,3%
Veendam	13.310	13.360	13.630	330	2,4%	270	2,0%
Vlagtwedde	6.560	6.140	6.470	-90	-1,3%	330	5,4%
Winsum	3.070	3.870	3.840	770	24,9%	-30	-0,7%
Zuidhorn	5.380	5.960	5.920	540	9,9%	-40	-0,7%
totaal	266.830	281.060	281.490	14.660	5,5%	440	0,2%

Kaart 2.1

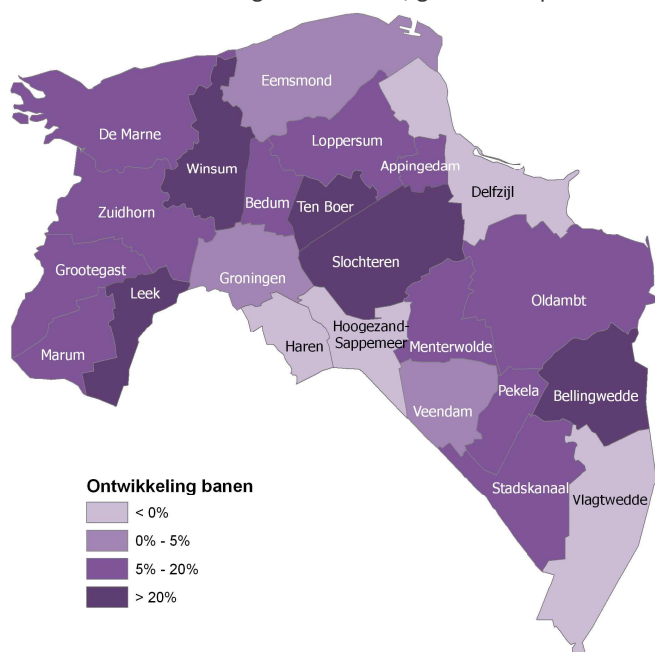
Procentuele ontwikkeling aantal banen, gemeenten provincie Groningen (2011-2012).

Zoals te zien in nevenstaand kaartbeeld is er niet echt sprake van ruimtelijke clustering van gemeenten waar sprake is van positieve dan wel negatieve ontwikkeling van de werkgelegenheid in 2011-2012. Groei of krimp is dus echt gemeentespecifiek.

Kaart 2.2

Procentuele ontwikkeling aantal banen, gemeenten provincie Groningen (2002-2012).

Over een langere termijn beschouwd, is iets meer ruimtelijk patroon zichtbaar. Zo laten de Groningse gemeenten aan de westzijde allemaal een positieve werkgelegenheidsontwikkeling zien van minimaal 5 procent in de periode 2002-2012. Daarnaast is zichtbaar dat de gemeenten waar de werkgelegenheid in 2012 niet groter is dan in 2002 met uitzondering van Haren andere gemeenten zijn dan de gemeenten met een werkgelegenheidsdaling in 2011-2012.

3

Hoofdstuk

Werkgelegenheidsstructuur

3. Werkgelegenheidsstructuur

Highlights

- Groningen heeft vergeleken met Nederland relatief veel werkgelegenheid in zorg, industrie en onderwijs. Het werkgelegenheidsaandeel van deze sectoren is groter dan landelijk gemiddeld.
- In Groningen is het aantal banen in handel en horeca in 2011-2012 toegenomen (respectievelijk +2,7 en +3,1 procent) en in transport (-2,9 procent) en informatie & communicatie (-4,8 procent) afgenomen. Landelijk is met name een daling in de bouw zichtbaar.
- De teruggang van de werkgelegenheid in de Groningse landbouw (-0,9 procent) is vergeleken met andere provincies relatief gering.
- Eenderde van de Groningse werkgelegenheid zit in vestigingen met minimaal 100 werkzame personen, terwijl deze een kleine 1 procent van het totale aantal vestigingen in de provincie Groningen vormen.
- De grootteklassen 2-4 en 200-499 werkzame personen zijn in Groningen sterker vertegenwoordigd dan in Nederland gemiddeld (verschil is bij beide klassen ongeveer 2 procentpunt in 'voordeel' van Groningen).
- Het aantal ZZP-ers⁵ in Groningen is in 2012 kleiner dan in 2011, en bedraagt 32.290 vestigingen (-4,4 procent ten opzichte van 2011). Hiermee onderscheidt Groningen zich van andere provincies, waar zich de groei nog wel doorzet.
- Van het totale aantal banen in Groningen betreft 82 procent een grote (fulltime) baan; landelijk is dit 85 procent.
- Vergeleken met meeste andere provincie is de groei van het aantal klein (parttime) banen in Groningen beperkt (+6 procent; landelijk + 19 procent ten opzichte van 2002).

3.1 Sectorstructuur

De verdeling van werkgelegenheid over de verschillende sectoren is van invloed op de provinciale en natuurlijk ook de lokale economische ontwikkeling. Zo zullen gemeenten met relatief veel stuwende sectoren in periode van hoog- en laagconjunctuur gemiddeld sterkere variaties in groei en krimp van werkgelegenheid kennen dan gemeenten met meer banen in verzorgende sectoren. Deze paragraaf licht de sectorstructuur uit waardoor de mate van werkgelegenheidsdiversiteit op provinciaal en gemeenlijk niveau zichtbaar wordt. Ook wordt duidelijk of er binnen de provincie specialisatiepatronen aanwezig zijn.

3.1.1 Sectorstructuur provincie Groningen

Groningen relatief veel werk in zorg, industrie en onderwijs

De sector met het grootste werkgelegenheidsaandeel is de zorg. Bijna 1 op de 5 banen in Groningen behoort tot deze sector. Landelijk is de handel de grootste werkverschaffer, gevolgd door de zorgsector. De relatief sterke vertegenwoordiging van de zorg, alsmede ook de onderwijssector, hangt in belangrijke mate samen met de aanwezigheid van het Academisch Ziekenhuis Groningen en met de onderwijsinstellingen Hanzehogeschool en Rijksuniversiteit Groningen in de stad Groningen.

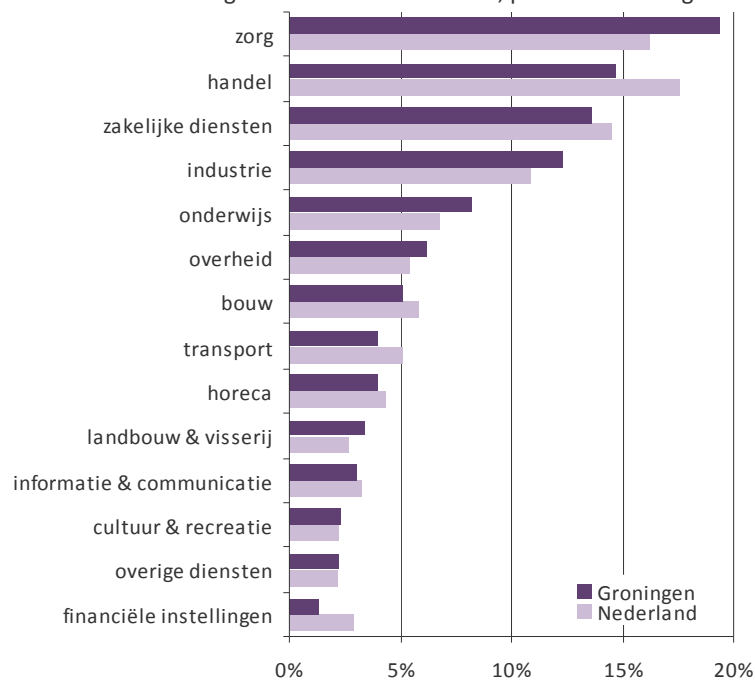
⁵ De grootteklassen 0 en 1 werkzame persoon zijn als ZZP'er gerekend.

Naast de zorg en het onderwijs is ook de industrie vergeleken met de landelijke sectorverdeling in de provincie Groningen sterk aanwezig.

Figuur 3.1

Procentuele verdeling aantal banen naar sector, provincie Groningen en Nederland (2012).

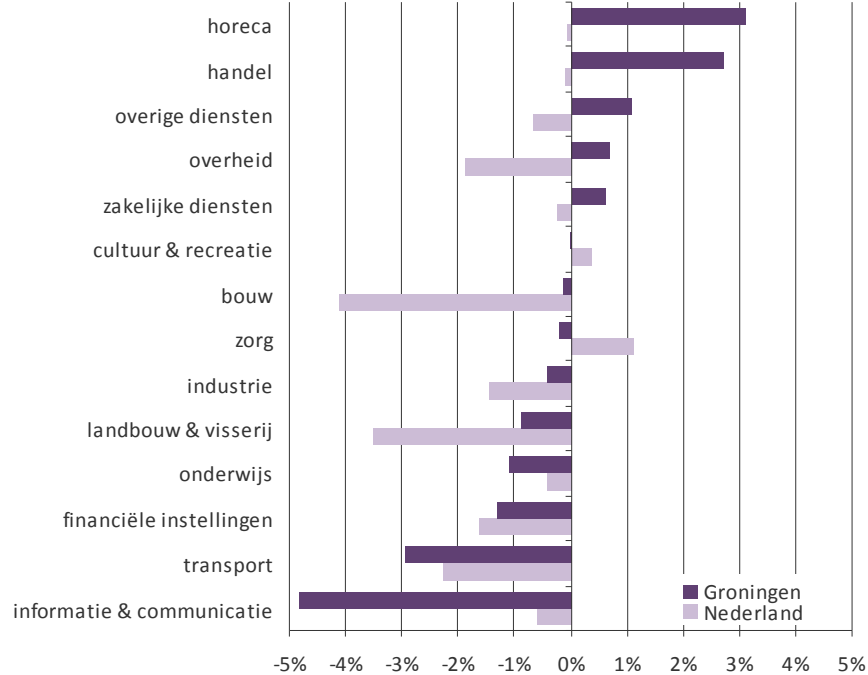

Ten opzichte van 2011 is de werkgelegenheid in de consumentverzorgende sectoren handel en horeca in Groningen het sterkst gegroeid (zie figuur 3.2). Landelijk hebben met name de bouw en de landbouw zwaar werkgelegenheidsverlies te leiden. In de provincie Groningen zijn dat de sectoren transport en informatie & communicatie. De werkgelegenheidsontwikkeling in de provincie heeft dus een ander sectoraal patroon dan in Nederland totaal.

Figuur 3.2

Procentuele ontwikkeling aantal banen naar sector, provincie Groningen en Nederland (2011-2012).

Werkgelegenheidsdynamiek verschilt per sector

Opvallend is dat ondanks dat de consumentenbestedingen landelijk onder druk staan, de werkgelegenheid in de consumentverzorgende sector handel en horeca in Groningen het sterkst gegroeid is van alle sectoren in 2011-2012. Transport en informatie- en communicatie hebben in het afgelopen jaar de sterkste werkgelegenheidsverliezen te verwerken.

Over een langere periode beschouwd is duidelijk dat de verzorgende, non-profit dienstverlening voor veel extra banen heeft gezorgd in Groningen. Hier staat tegenover dat met name in de industrie en financiële dienstverlening veel banen verloren zijn gegaan. Daarnaast heeft ook in Groningen de bouwsector te maken met de gevolgen van de ingestorte woningmarkt, al is de werkgelegenheidsdaling in het afgelopen jaar beperkt. De landbouwsector heeft al meerdere jaren te maken met een daling van het aantal banen door schaalvergroting en verdere extensivering. Voor deze sector, maar ook voor de financiële instellingen, geldt dat de werkgelegenheid in de afgelopen tien jaar nog niet zo laag is geweest.

Tabel 3.1

Ontwikkeling aantal banen naar sector, gemeenten provincie Groningen (2002, 2011, 2012).

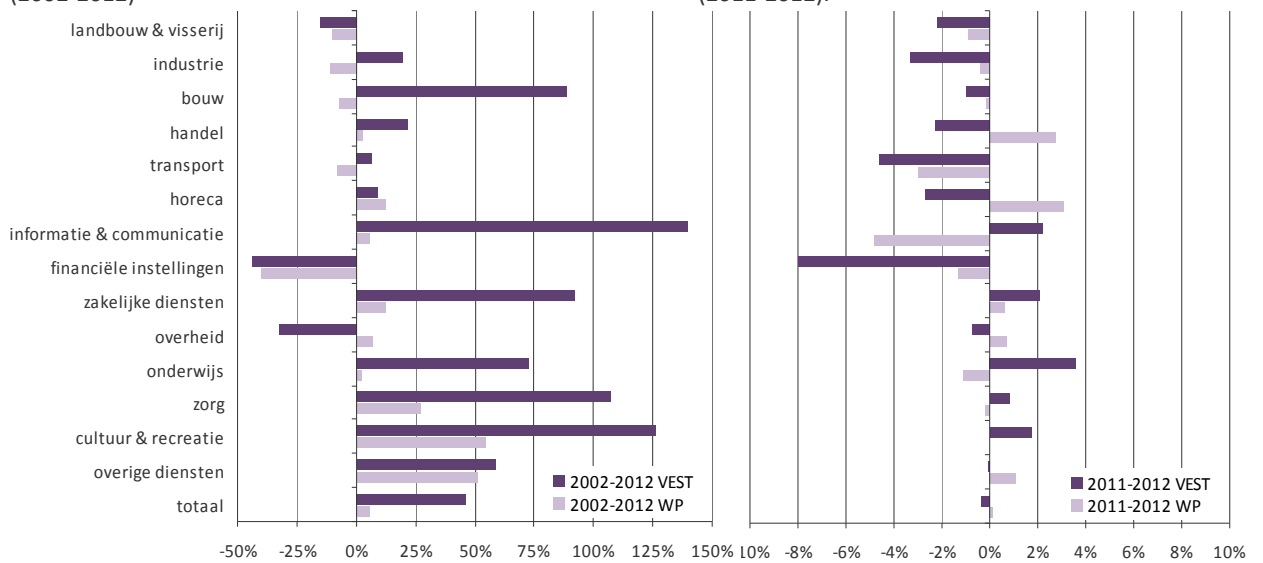
	totaal			2002-2012		2011-2012	
	2002	2011	2012	abs. groei	% groei	abs. groei	% groei
landbouw & visserij	10.800	9.780	9.700	-1.100	-10,2%	-90	-0,9%
industrie	39.210	35.010	34.860	-4.350	-11,1%	-140	-0,4%
bouw	15.760	14.590	14.570	-1.190	-7,5%	-20	-0,1%
handel	40.270	40.340	41.450	1.180	2,9%	1.100	2,7%
transport	12.130	11.510	11.170	-960	-7,9%	-340	-2,9%
horeca	9.910	10.800	11.130	1.230	12,4%	340	3,1%
informatie & communicatie	8.030	8.930	8.500	470	5,8%	-430	-4,8%
financiële instellingen	6.240	3.800	3.750	-2.490	-39,9%	-50	-1,3%
zakelijke diensten	34.070	38.080	38.320	4.250	12,5%	240	0,6%
overheid	16.450	17.490	17.610	1.160	7,1%	120	0,7%
onderwijs	22.710	23.400	23.150	440	1,9%	-260	-1,1%
zorg	42.870	54.550	54.450	11.580	27,0%	-110	-0,2%
cultuur & recreatie	4.210	6.520	6.520	2.310	54,7%	0	0,0%
overige diensten	4.190	6.260	6.330	2.140	51,2%	70	1,1%
totaal	266.830	281.060	281.490	14.660	5,5%	440	0,2%

Voor veel sectoren geldt dat de lange termijn ontwikkeling van het aantal vestigingen sterker is dan de ontwikkeling van het aantal werkzame personen. Dit houdt vooral verband met de groei van het aantal ZZP-ers (deels ook ter voorkoming van werkloosheid), een effect met name goed zichtbaar bij de bouw en informatie & communicatie. Opvallend is dat daar waar veel wordt gesproken over sluiting van scholen of centraliseren het aantal vestigingen in de onderwijssector juist is toegenomen, ook in het afgelopen jaar (zie figuur 3.3).

Figuur 3.3

Procentuele ontwikkeling aantal vestigingen en werkzame personen, naar sector, provincie Groningen (2002-2012)

3.1.2 Sectorstructuur Groningen in provinciaal perspectief

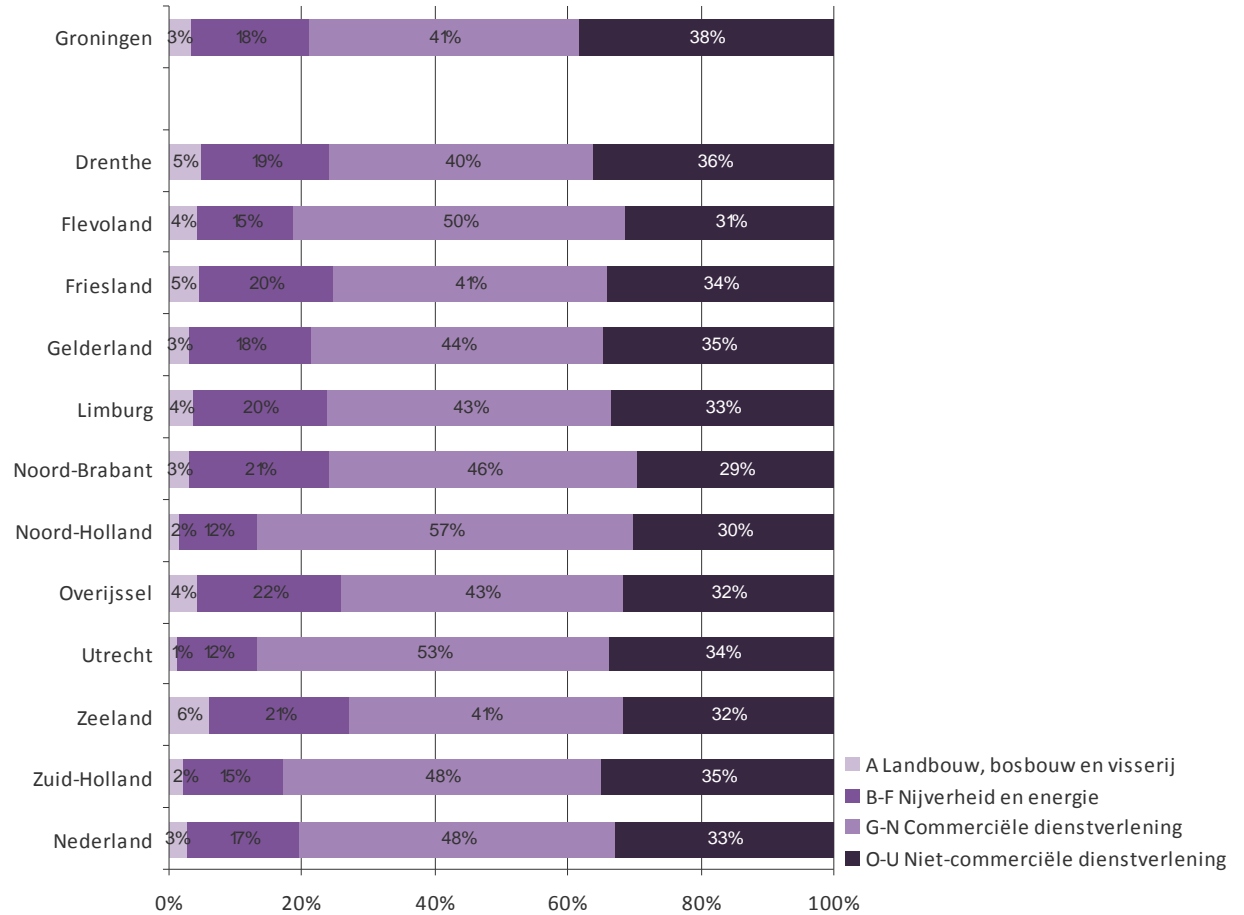
Provincie Groningen veel banen in niet-commerciële dienstverlening

Van alle Nederlandse provincies heeft Groningen verhoudingsgewijs de meest banen in de overige dienstverlening (38 procent). De zakelijke dienstverlening heeft, net als in de overige twee noordelijke provincies, daarentegen vergeleken met de andere provincies een wat kleiner aandeel in de totale werkgelegenheid.

Figuur 3.4

Werkgelegenheidsstructuur, naar sectorgroep, provinciale vergelijking (2012).

Landbouwwerkgelegenheid in andere provincies sterker afgenomen

Vergeleken met 2002 is de werkgelegenheidsafname in de Groningse landbouw relatief beperkt. Bijna alle provincies hebben te maken met een sterkere teruggang. Bij de overige sectorgroepen is het beeld meer gemêleerd en neemt Groningen een tussenpositie in.

Tabel 3.2

Procentuele ontwikkeling aantal banen, naar sectorgroep, provinciale vergelijking (2002-2012).

	A Landbouw, bosbouw en visserij	B-F Nijverheid en energie	G-N Commerciële dienstverlening	O-U Niet-commerciële dienstverlening
Groningen	-10%	-10%	3%	19%
Friesland	-29%	-9%	9%	20%
Drenthe	-21%	-15%	10%	27%
Overijssel	-23%	-12%	15%	23%
Flevoland	-19%	8%	35%	47%
Gelderland	-20%	-9%	10%	21%
Utrecht	-21%	-11%	3%	24%
Noord-Holland	-20%	-7%	11%	17%
Zuid-Holland	-16%	-9%	-1%	16%
Zeeland	-7%	-7%	-3%	15%
Noord-Brabant	-23%	-15%	10%	24%
Limburg	-24%	-21%	4%	16%
totaal	-20%	-11%	7%	20%

3.1.3 Sectorbeeld Groningse gemeenten

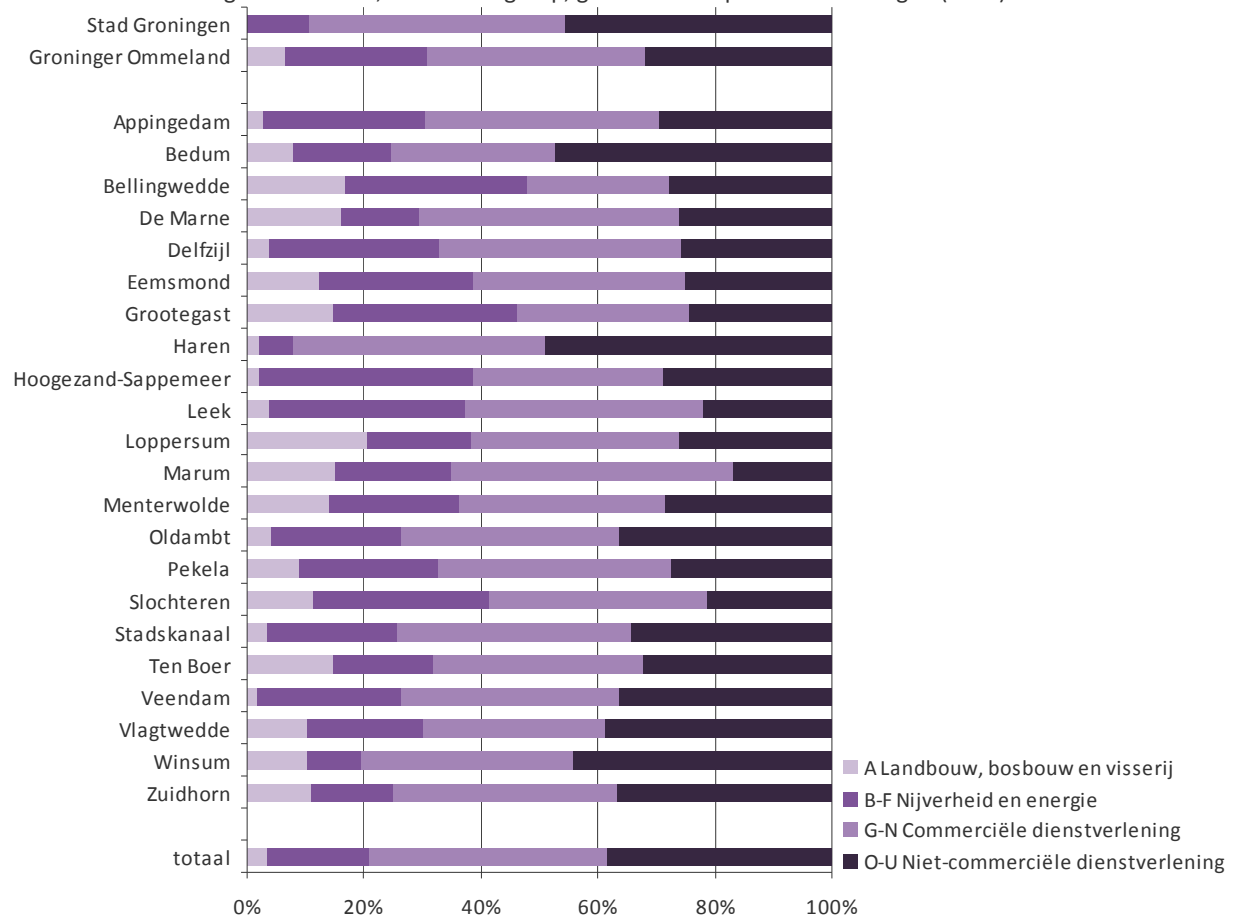
Een op twee banen in Haren en Bedum behoort tot niet-commerciële dienstverlening

In de stad Groningen behoort 1 op de 2 banen tot de dienstverlening, daarbij in gelijke mate verdeeld over de commerciële en niet-commerciële sector. Buiten de stad – Groninger Ommeland – hebben de landbouw en industrie een groter werkgelegenheidsaandeel. Er zijn duidelijke verschillen in het sectorprofiel van gemeenten. Zo hebben Bedum en Haren relatief veel werkgelegenheid in de niet-commerciële dienstverlening, waar in Marum het werkgelegenheidsaandeel van deze sector als enige gemeente in Groningen onder de 20 procent ligt. Hoogezand-Sappemeer en Leek hebben juist relatief veel banen in de 'nijverheid en energie' (met industrie als grootste sector). Terwijl de landbouw in Loppersum een belangrijke werkgelegenheidsverschaffer is.

Figuur 3.5

Procentuele verdeling aantal banen, naar sectorgroep, gemeenten in provincie Groningen (2012).

3.2 Grootteklasse

De afgelopen jaren is er veel aandacht geweest voor de groei van het aantal zelfstandige ondernemers zonder personeel. Met name in de bouw en dienstverlening beslaan ZZP-/OZP-ers een belangrijk deel van de markt. Maar in welke mate zijn ze nu vertegenwoordigd in de totale werkgelegenheid, en zijn daarbij sterke verschillen zichtbaar naar sector? Deze paragraaf geeft de (ontwikkeling van de) werkgelegenheid naar grootteklasse weer, met daarbij tevens specifiek aandacht van het aantal ondernemers zonder personeel.

3.2.1 Werkgelegenheid naar grootteklasse provincie Groningen

Eenderde van Groningse werkgelegenheid zit in 100+-vestigingen

De grootteklassen met de meeste werkzame personen zijn de klassen 2-4, 20-49 en 200-499 werkzame personen. Klein-, midden- en grootbedrijf hebben dus een belangrijk aandeel in de Groningse werkgelegenheid.

Wel geldt dat een klein deel van de bedrijvigheid een relatief groot deel van de werkgelegenheid voor rekening neemt. Van de 281.490 werkzame personen in Groningen zijn zo'n 96.000 personen werkzaam in vestigingen met minimaal 100 werkzame personen. Een kleine 1 procent van de vestigingen draagt 34 procent van de werkgelegenheid in de provincie.

Ten opzichte van vorig jaar is de werkgelegenheid bij vestigingen met 500-799 werkzame personen procentueel het sterkst teruggelopen (vestigingen zonder werkzame personen niet meetellende). Opvallend is de krimp van de 1-persoons vestigingen en tegelijkertijd de groei van de werkgelegenheid bij vestigingen met 2-4 en met 5-9 werkzame personen.

Tabel 3.3

Werkgelegenheid naar grootteklasse, Groningen (2012).*

	grootteklasse	2012			2011-2012	
		absoluut	% in totaal	% vestigingen	abs. groei	% groei
1	geen werkzame personen	7.360	2,6%	14,8%	-870	-10,6%
2	1 werkzame persoon	24.930	8,9%	48,1%	-780	-3,0%
3	2 t/m 4 werkzame personen	35.870	12,7%	23,7%	1.080	3,1%
4	5 t/m 9 werkzame personen	25.150	8,9%	6,7%	990	4,1%
5	10 t/m 19 werkzame personen	23.990	8,5%	3,0%	340	1,4%
6	20 t/m 49 werkzame personen	39.050	13,9%	2,2%	290	0,7%
7	50 t/m 99 werkzame personen	29.190	10,4%	0,8%	-990	-3,3%
8	100 t/m 199 werkzame personen	27.330	9,7%	0,4%	390	1,5%
9	200 t/m 499 werkzame personen	37.340	13,3%	0,2%	-260	-0,7%
10	500 t/m 799 werkzame personen	8.470	3,0%	0,0%	-540	-6,0%
11	800 t/m 999 werkzame personen	4.310	1,5%	0,0%	180	4,2%
12	1000+ werkzame personen	18.500	6,6%	0,0%	610	3,4%
	eindtotaal	281.490	100%	100%	440	0,2%

* De grootteklasse wordt bepaald op basis van het totaal aantal fulltime werkzame personen.

Nota bene: in 2002 is CBS-landbouwtelling nog niet verdeeld naar grootteklasse, daarom geen vergelijking met 2002.

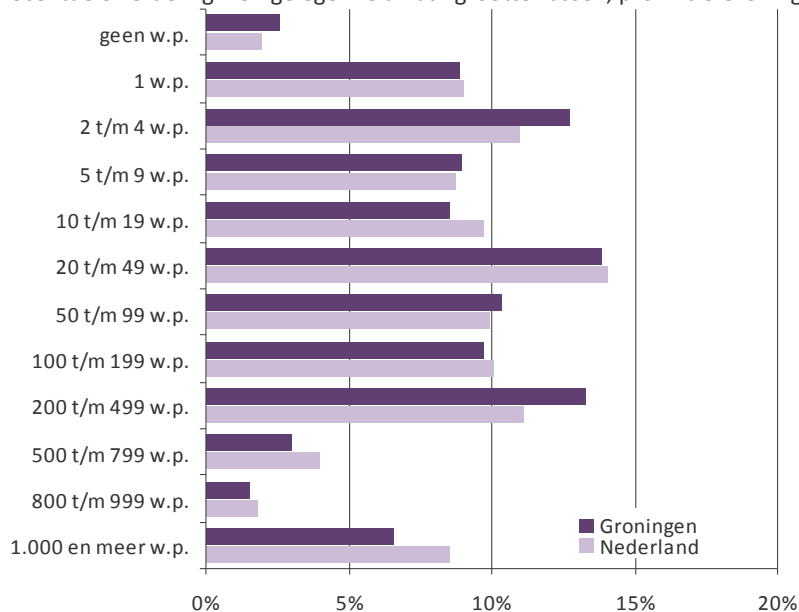
Werkgelegenheidsaandeel van kleine vestigingen met weinig personeel boven landelijk niveau

Vergeleken met Nederland heeft de provincie relatief veel banen in vestigingen met maximaal 4 werkzame personen (Groningen: 22 procent; Nederland 20 procent). Aan de andere kant herbergt Groningen minder banen in het 500+-segment (Groningen: 11 procent; Nederland: 14 procent). De grootste afwijking ten opzichte van het landelijke beeld is te vinden bij de grootteklasse 200-499 werkzame personen. Deze is ruim 2 procent meer vertegenwoordigd in Groningen dan landelijk het geval is (zie figuur 3.6).

Figuur 3.6

Procentuele verdeling werkgelegenheid naar grootteklassen, provincie Groningen en Nederland (2012).

Publieke sector sterk vertegenwoordigd in top 10

Zoals duidelijk zichtbaar in tabel 3.4 domineert de non-profit sector de top 10 van grootste vestigingen in de provincie Groningen. De meerderheid van de tien vestigingen behoren tot de sectoren zorg, onderwijs en overheid. UMCG heeft veruit het grootste aantal werkzame personen. Bij het samenstellen van de top 10 is uitgegaan van het totale aantal werkzame personen op vestigingsniveau. Het kan voorkomen dat van een werkgever in het vestigingenregister meerdere vestigingen geregistreerd staan (zoals bijvoorbeeld het geval is met de Rijksuniversiteit Groningen).

Tabel 3.4

Top 15 van grootste vestigingen in provincie Groningen (2012).

bedrijf	gemeente	grootteklasse
Het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG)	Groningen	10.000+
Martini Ziekenhuis	Groningen	2.000-4.999
Dienst Uitvoering Onderwijs	Groningen	2.000-4.999
iederz	Groningen	1.000-1.999
KPN Contact Groningen	Groningen	1.000-1.999
Stichting Thuiszorg Groningen Divisie Ommelanden	Bedum	1.000-1.999
Stichting Woonzorgcentra Westerkwartier	Zuidhorn	800-999
RU Diverse faculteiten	Groningen	800-999
Hanzehogeschool Groningen, locatie Zernikeplein 7	Groningen	800-999
NV Nederlandse Gasunie	Groningen	800-999
totaal		23.490 w.p.

De top 10 vestigingen in Groningen is in totaal goed voor een werkgelegenheid van 23.490 werkzame personen, wat neerkomt op 8,3 procent van de totale provinciale werkgelegenheid. In 2002 was de top 10 van dat moment nog goed voor 6,7 procent werkgelegenheid.

In 2012 minder zelfstandige ondernemers zonder personeel dan jaar ervoor

De afgelopen jaren stonden in het teken van de groei van het aantal ondernemers zonder personeel⁶. Waarschijnlijk mede door de economische crisis is in 2012 voor het eerst sinds jaren weer een teruggang in het aantal ZZP-/OZP-ers. Het afgelopen jaar hebben bijna alle sectoren in Groningen een afname van het aantal ZZP-ers. Landelijk daarentegen is juist in bijna alle sectoren nog een groei van het aantal ZZP-ers zichtbaar in 2011-2012. Enige sectoren met een lichte achteruitgang zijn de groot- en detailhandel (-0,9 procent) en financiële instellingen (-1,4 procent).

Tabel 3.5

Aantal ZZP-ers naar sector, Groningen (2011-2012).

sector	2011	2012	abs. groei	% groei	% groei Ned.
landbouw & visserij	2.120	1.960	-160	-7,6%	4,4%
industrie	1.240	1.130	-110	-9,0%	1,1%
bouw	3.350	3.300	-50	-1,5%	2,5%
handel	5.190	4.890	-310	-5,9%	-0,9%
transport	950	830	-120	-12,9%	0,9%
horeca	1.650	1.480	-170	-10,2%	0,9%
informatie & communicatie	2.350	2.150	-200	-8,5%	2,8%
financiële instellingen	320	270	-50	-14,5%	-1,4%
zakelijke diensten	7.940	7.750	-190	-2,3%	3,4%
overheid	50	40	-10	-20,8%	37,8%
onderwijs	1.280	1.290	10	1,0%	8,2%
zorg	2.810	2.820	10	0,4%	7,2%
cultuur & recreatie	2.270	2.240	-30	-1,3%	4,3%
overige diensten	2.290	2.150	-130	-5,9%	2,2%
eindtotaal	33.790	32.290	-1.500	-4,4%	2,9%

Van alle Groningse ZZP-ers is ongeveer een kwart actief in de zakelijke dienstverlening. Landelijk ligt het aandeel van de zakelijke dienstverlening een paar procentpunt hoger. In Groningen zijn verhoudingsgewijs iets meer ZZP-ers actief in de landbouw, transport, horeca, informatie & communicatie en de zorg (zie tabel 3.6).

⁶ Bij de bepaling van het aantal ZZP-ers is uitgegaan van de grootteklassen 01 (geen werkzame personen) en 02 (1 werkzaam persoon).

Tabel 3.6

Verdeling aantal ZZP-ers naar sector, Groningen en Nederland (2012).

sector	Groningen		Nederland	
	abs.	%	abs.	%
landbouw & visserij	1.960	6%	39.300	4%
industrie	1.130	3%	30.170	3%
bouw	3.300	10%	98.680	11%
handel	4.890	15%	134.420	15%
transport	830	3%	19.160	2%
horeca	1.480	5%	31.400	4%
informatie & communicatie	2.150	7%	52.790	6%
financiële instellingen	270	1%	9.010	1%
zakelijke diensten	7.750	24%	248.270	28%
overheid	40	0%	990	0%
onderwijs	1.290	4%	37.300	4%
zorg	2.820	9%	71.420	8%
cultuur & recreatie	2.240	7%	58.360	7%
overige diensten	2.150	7%	60.720	7%
eindtotaal	32.290	100%	891.990	100%

3.2.2 Grootteklassen Groningen in provinciaal perspectief

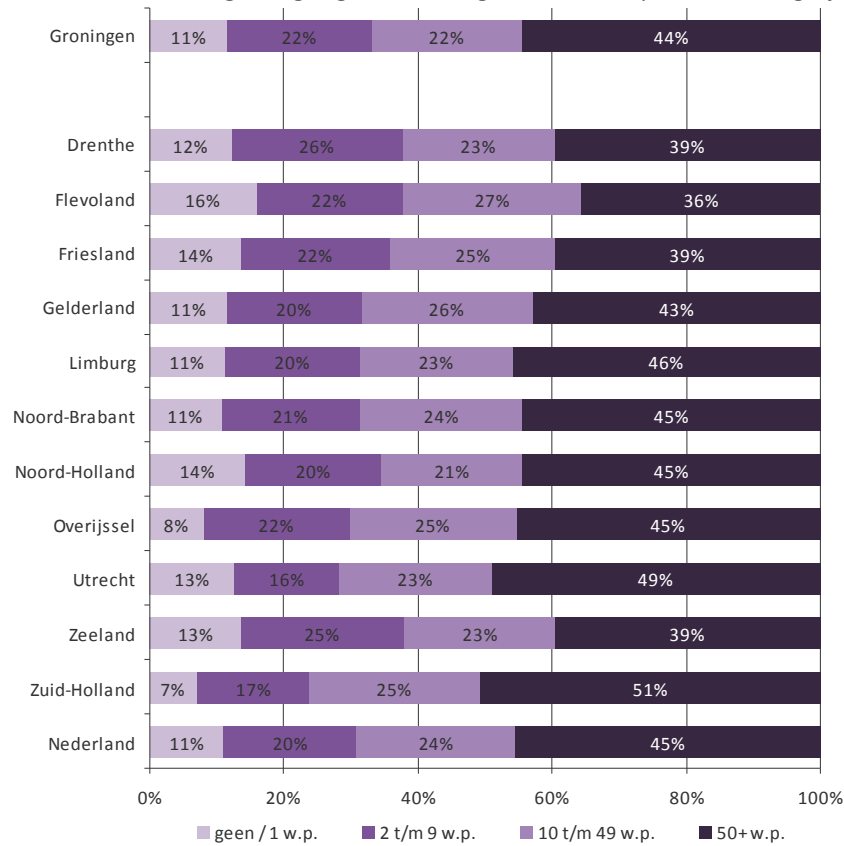
Ten opzichte van Drenthe en Friesland heeft Groningen meer banen in grote(re) bedrijven

In totaal is 44 procent van de banen in de provincie Groningen te vinden in vestigingen met minimaal 50 werkzame personen. Dit is 5 procentpunt meer dan in de andere Noordelijke provincies Friesland en Drenthe. Utrecht en Zuid-Holland onderscheiden zich met ongeveer de helft van de werkgelegenheid in vestigingen met minimaal 50 werkzame personen. Flevoland blijft daarin (nog) wat achter.

Figuur 3.7

Procentuele verdeling werkgelegenheid naar grootteklassen, provinciale vergelijking (2012).

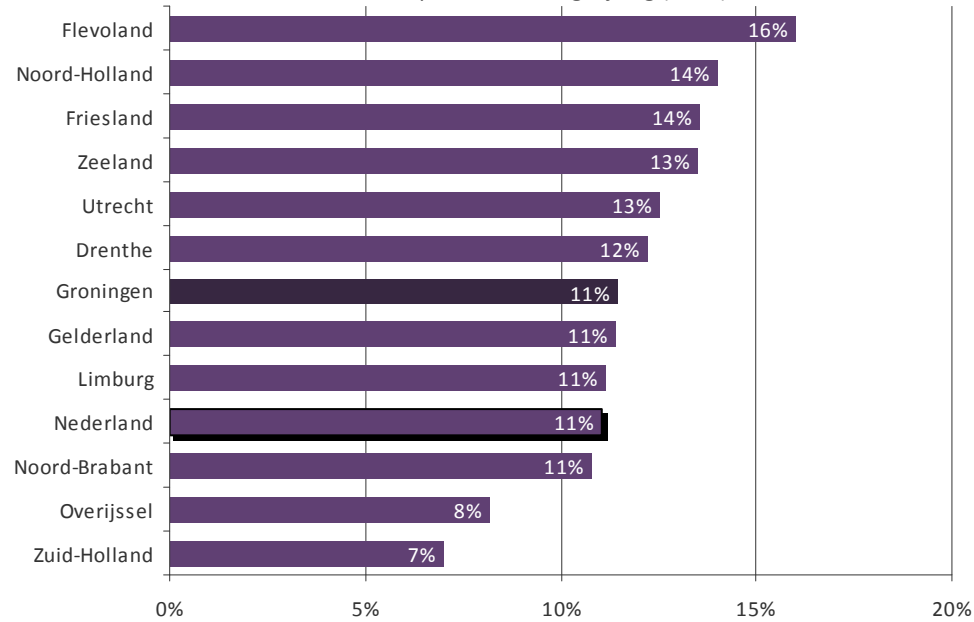

Zoomen we specifiek in op de ZP-ers dan zien we dat Groningen een tussenpositie in neemt qua werkgelegenheidsaandeel. In Flevoland is het werkgelegenheidsbelang van ZP-ers het grootst en in Zuid-Holland het kleinst.

Figuur 3.8

Aandeel ZZP-ers in totaal aantal banen, provinciale vergelijking (2012).

3.2.3 Grootteklassen-structuur Groningse gemeenten

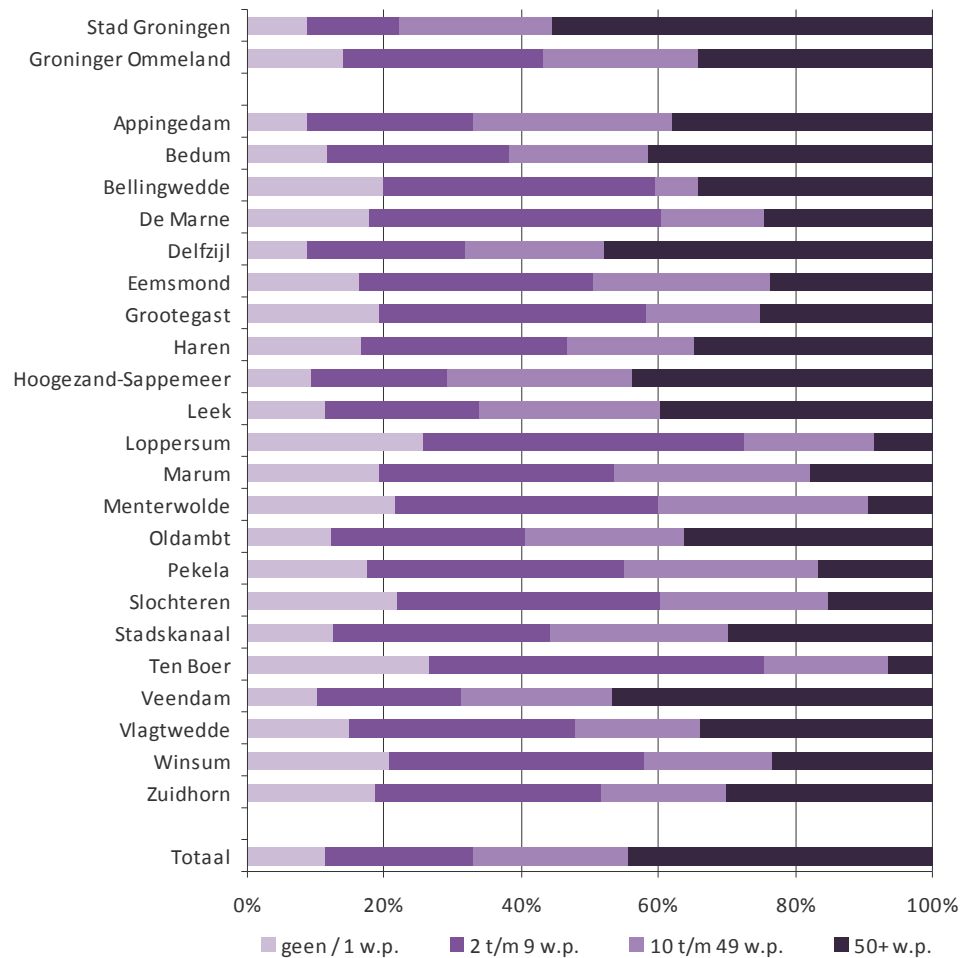
Groningen, Delfzijl en Veendam veel werkgelegenheid in grootschalige bedrijvigheid

De stad Groningen is de enige gemeente in de provincie waar het werkgelegenheidsaandeel van vestigingen met minimaal 50 werkzame personen meer dan 50 procent bedraagt (zie figuur 3.9). In Delfzijl en Veendam neemt deze klasse net minder dan de helft van de banen voor rekening. In de buurgemeenten Loppersum en Ten Boer is het kleinbedrijf veruit de grootste werkgelegenheidsdrager.

Figuur 3.9

Procentuele verdeling werkgelegenheid naar grootteklassen, gemeenten Groningen (2012).

3.3 Arbeidsduur (kleine & grote banen)

Economische groei kan enerzijds door toenemende welvaart er toe bijdragen dat mensen er vaker voor kiezen parttime in plaats van fulltime te gaan werken. Anderzijds geldt dat bij economische ook meer mensen de mogelijkheid hebben fulltime te gaan werken, aangezien er (ook) meer vraag naar werk is. Het is interessant te zien hoe het aantal fulltimers en parttimers zich over de loop der jaren heeft ontwikkeld. Om verwarring tussen de officiële definiëring zoals gehanteerd in de werkgelegenheidsregisters en de algemene beeldvorming van fulltime en parttime banen te voorkomen, spreken we in deze paragraaf over kleine (minder dan 12 uur per week) en grote banen (12 uur per week of meer).

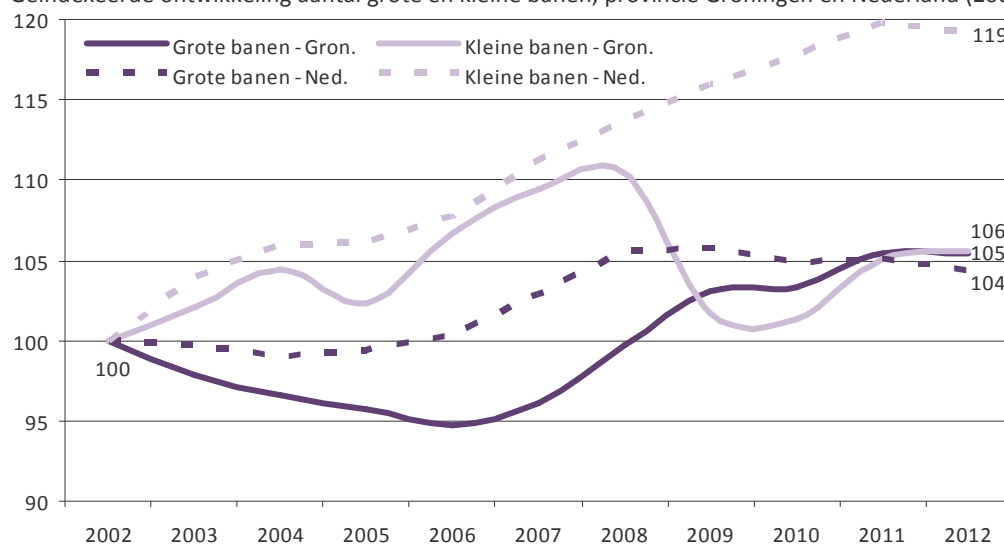
3.3.1 Grote en kleine banen in provincie Groningen

Acht op tien banen is grote baan

Van het totale aantal banen in de provincie Groningen betreft 82 procent een grote baan (landelijk 85 procent). Het gaat dan om 231.870 banen, een toename van 0,1 procent ten opzichte van 2011 en 5,5 procent ten opzichte van 2002. Het aantal kleine banen is in 2002-2012 in gelijke mate gestegen, namelijk ook met 5,5 procent. Wel is verloop tot 2010 anders: in periode van (economische) groei neemt het aantal grote banen sterker toe, en in periode van krimp juist het aantal kleine banen. Bedrijven zijn dan niet alleen terughoudender in het aannemen van personeel, ook de arbeidsduur is vaker korter. Landelijk is het aantal kleine banen wel tot 2011 gestegen, met een lichte krimp in 2012.

Figuur 3.10

Geïndexeerde ontwikkeling aantal grote en kleine banen, provincie Groningen en Nederland (2002-2012).

Grote baan: minimaal 12 uur per week betaald werk verrichtend

Kleine baan: minder dan 12 uur per week betaald werk verrichtend

3.3.2 Verdeling aantal banen naar arbeidsduur in provinciaal perspectief

Veel provincies hebben hoger aandeel grote banen

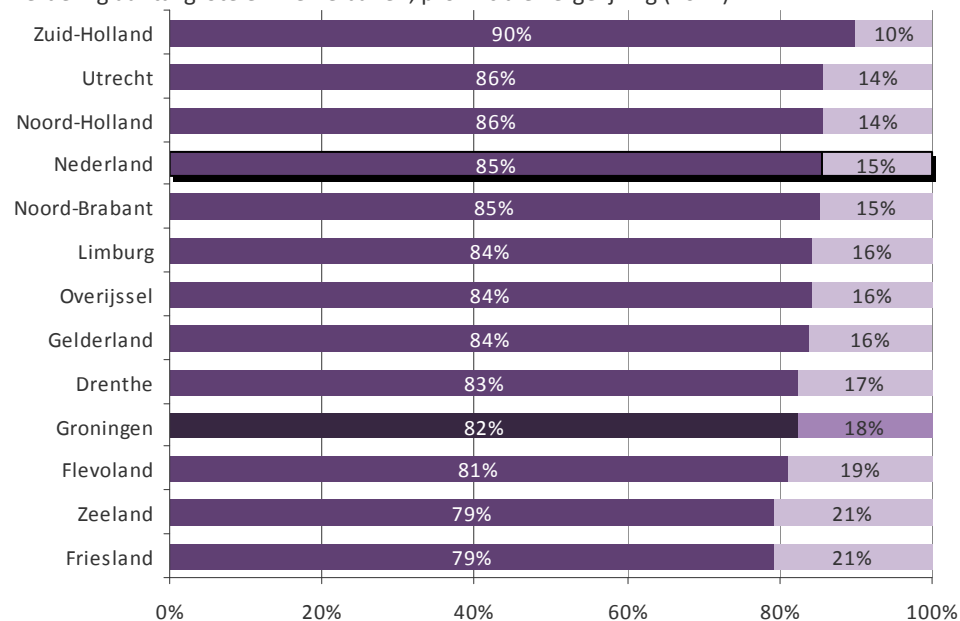
Van de 12 Nederlandse provincies staat Groningen op de negende plaats als het gaat om het aandeel grote banen in de totale werkgelegenheid. Zuid-Holland heeft met 90 procent duidelijk het hoogste aandeel grote banen. In Flevoland, Zeeland en Friesland zijn meer kleine banen dan in Groningen.

Het aantal kleine banen is ten opzichte van 2002 echter verhoudingsgewijs het sterkst gestegen in Zuid-Holland, gevolgd door Drenthe en Flevoland. Laatstgenoemde heeft ook veruit de sterkste groei van het aantal grote banen, wat de sterke werkgelegenheidstoename in deze provincie in de afgelopen tien jaar illustreert. Groningen neemt bij de grote banen een middenpositie in, bij de kleine banen hebben alleen Noord-Brabant en Zeeland een lagere groei.

Figuur 3.11

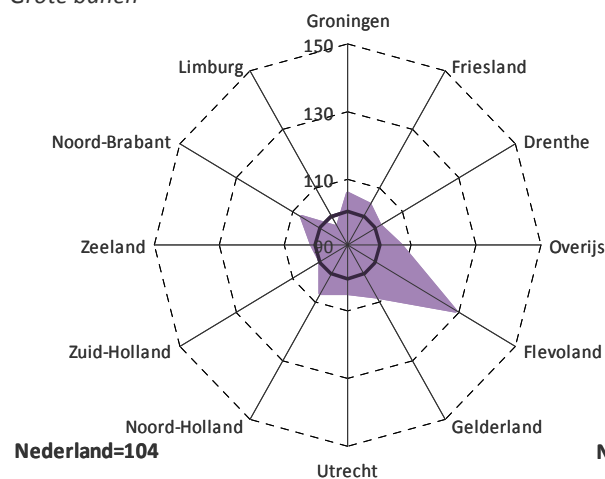
Verdeling aantal grote en kleine banen, provinciale vergelijking (2012).

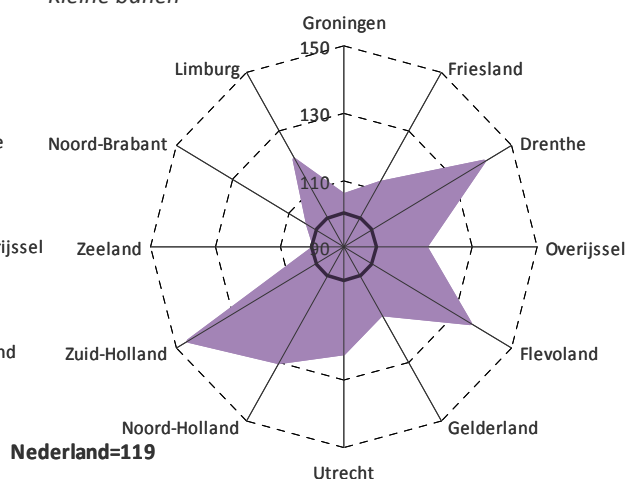
Figuur 3.12

Geïndexeerde ontwikkeling aantal grote en kleine banen, provinciale vergelijking (2002-2012; 2002=100).

Grote banen

Kleine banen

3.3.3 Gemeentelijk inzicht in grote en kleine banen

Acht op tien banen is grote baan

Gemeenten die het meest afwijken van het provinciaal gemiddelde (acht op de tien banen is grote baan) zijn aan de ene kant Winsum en Ten Boer, met elk zo'n 75 procent grote banen, en aan de andere kant Delfzijl en Menterwolde, met 85 procent. De ontwikkeling van grote en kleine banen verschilt tussen Stad en Ommeland. In de stad Groningen is in 2002-2012 het aantal grote banen toegenomen en is het aantal kleine banen teruggelopen. In de overige Groningse gemeenten is juist het aantal kleine banen verhoudingsgewijs sterk gestegen. Het recente beeld is weer vice versa: in de stad Groningen zijn in 2012 minder grote banen en meer kleine banen dan in 2011, dit in tegenstelling het Groninger Ommeland. Pekela heeft vergeleken met de overige Groningse gemeenten een sterke procentuele stijging van het aantal kleine banen. De stijging wordt vooral gedragen door de handel en zorg.

Tabel 3.7

Ontwikkeling kleine en grote banen, gemeenten provincie Groningen (2002, 2011, 2012).

	2012		% ontw. 2002-2012		% ontw. 2011-2012	
	Kleine baan	Grote baan	Kleine baan	Grote baan	Kleine baan	Grote baan
Stad Groningen	23.430	112.110	-3%	7%	4%	-1%
Groninger Ommeland	26.200	119.770	15%	4%	-2%	1%
Appingedam	740	3.480	-1%	11%	-10%	-1%
Bedum	960	3.190	-4%	10%	-10%	-2%
Bellingwedde	470	2.320	36%	26%	-4%	-1%
De Marne	690	3.230	13%	18%	6%	1%
Delfzijl	1.780	10.950	5%	-8%	-2%	0%
Eemsum	990	4.530	26%	1%	-5%	6%
Grootegast	600	3.080	6%	12%	-10%	-1%
Haren	1.590	5.770	-11%	-9%	-2%	-2%
Hoogezand-Sappemeer	2.560	12.230	29%	-11%	0%	0%
Leek	1.610	8.480	13%	23%	-2%	1%
Loppersum	520	2.030	14%	15%	7%	1%
Marum	600	2.760	14%	13%	-7%	6%
Menterwolde	400	2.320	24%	10%	-3%	-2%
Oldambt	2.800	13.110	13%	7%	-1%	2%
Pekela	610	2.380	34%	1%	23%	5%
Slochteren	890	4.160	19%	61%	-3%	2%
Stadskanaal	2.310	10.340	16%	6%	-2%	0%
Ten Boer	420	1.210	46%	15%	2%	2%
Veendam	2.280	11.350	18%	0%	-3%	3%
Vlagtwedde	1.080	5.390	11%	-3%	1%	6%
Winsum	1.030	2.810	79%	12%	-11%	4%
Zuidhorn	1.270	4.650	13%	9%	-7%	1%
totaal	49.620	231.870	6%	5%	1%	0%

4

Hoofdstuk

Topsectoren

4. Topsectoren

Highlights

- Van de tien topsectoren heeft agrofood de meeste banen, namelijk 15.590. High-tech systemen en materialen (HTSM) en Life Sciences volgen met zo'n 14.000 banen. Water is in de provincie qua werkgelegenheid, met 1.450 banen, de kleinste topsector.
- Vergeleken met Nederland als geheel is de topsector Life Sciences sterk aanwezig in Groningen (4,9 procent van totaal aantal banen, versus 1,7 procent landelijk)
- Sterkst gegroeide topsector in 2011-2012 is Logistiek. De groei is met 7,7 procent ook sterker dan landelijk (+5,7 procent). Tuinbouw is met een kleine 3 procent gekrompen, wat aansluit bij het landelijke beeld.
- Op gemeenteniveau heeft de stad Groningen bij veel topsectoren het grootste aandeel in de totale werkgelegenheid in de topsectoren. Uitzonderingen zijn Chemie (Delfzijl), Tuinbouw (divers) en Water (Hoogezand-Sappemeer).

4.1 Inleiding

De komende jaren zal het economisch beleid zich meer gaan richten op de topsectoren. Het gaat hier om sectoren met een sterke internationale positie, waarbinnen bedrijven en kennisinstellingen de afgelopen jaren reeds veel kennis hebben opgebouwd en al samen werken aan innovaties. Het Kabinet heeft, onder de noemer topsectorenbeleid, de volgende topsectoren geïdentificeerd:

- agrofood;
- Tuinbouw en uitgangsmaterialen;
- High-tech systemen en materialen (HTSM);
- energie;
- Logistiek;
- creatieve industrie;
- Water;
- Life Sciences;
- Chemie.

LISA heeft op basis van SBI2008 een afbakening gemaakt van elke topsector. Op basis van deze afbakening zijn analyses gemaakt van de werkgelegenheidsontwikkeling, de structuur en de spreiding van de werkgelegenheid naar gemeenten. Omdat voor 2009 landbouwcijfers niet op vestigingsniveau in het LISA bestand zijn opgenomen, zijn voor de topsectoren agrofood en Tuinbouw cijfers vanaf 2009 beschikbaar. Voor de overige topsectoren is een tienjarenreeks vanaf 2002 in de analyse meegenomen.

In het Economisch Actieprogramma Groningen 2012-2015 heeft de Provincie Groningen geformuleerd prioriteit te geven aan drie speerpuntsectoren, die naadloos aansluiten bij het nationale topsectorenbeleid: Energie, Life Sciences / Healthy Ageing en Agribusiness / Biobased Economy. Op kansrijke initiatieven uit (belangrijke) sectoren als Chemie, de scheepsbouw en de creatieve industrie, zal meer reactief worden ingespeeld.

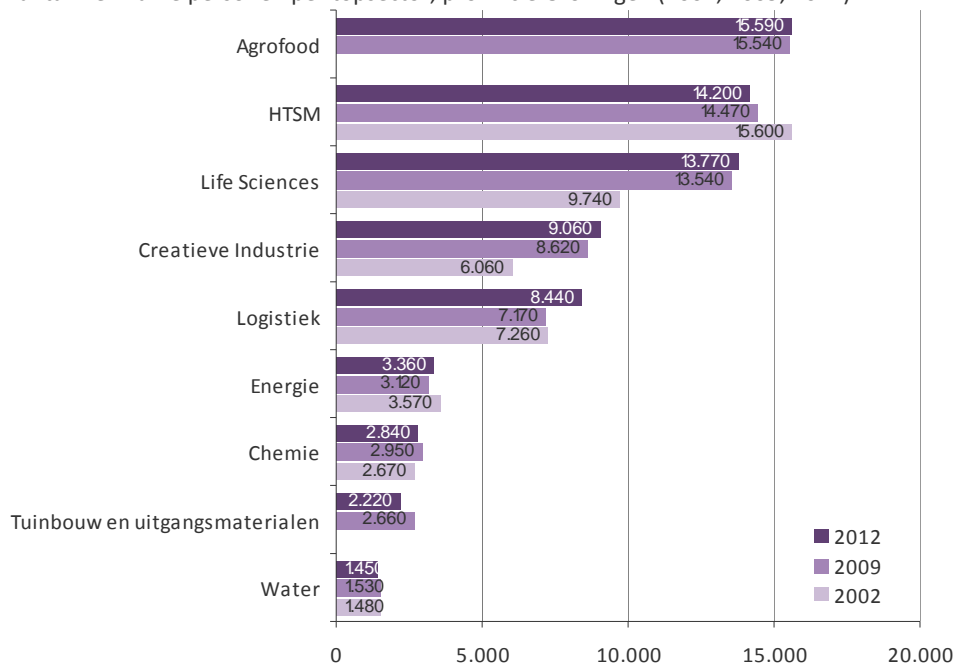
4.2 Topsectoren in de provincie

Drie topsectoren met meer dan 10.000 banen

In de provincie zijn er drie sectoren die qua werkgelegenheid er bovenuit steken. Dat zijn de agrofood, HTSM en Life Sciences. Met name de laatste topsector is, gezamenlijk met ook de creatieve industrie, sterk in omvang toegenomen in de periode 2002-2012. HTSM heeft juist als werkverschaffer terrein verloren.

Figuur 4.1

Aantal werkzame personen per topsector, provincie Groningen (2002, 2009, 2012).

Nota bene: Sommige sbi-classes zijn in meerdere sectoren opgenomen, waardoor het totaal aantal banen per sector niet de totale werkgelegenheid in topsector oplevert.

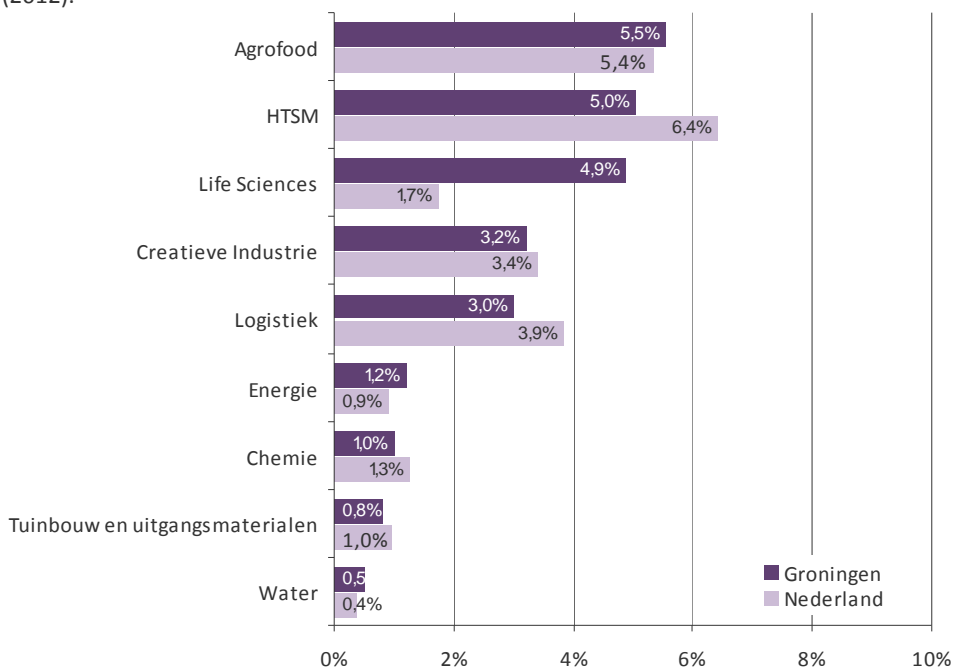

Werkgelegenheidsaandeel Life Sciences groter dan in Nederland gemiddeld

Ten opzichte van het landelijke beeld valt op dat de Life Sciences in de provincie Groningen verhoudingsgewijs meer banen herbergt dan landelijk gemiddeld. Andersom is het aandeel van de HTSM-sector in de totale Groningse werkgelegenheid juist wat kleiner. Ook het werkgelegenheidsaandeel van de Logistiek ligt onder het Nederlandse gemiddelde. Voor het overige zijn de verschillen beperkt.

Figuur 4.2

Werkgelegenheidsaandelen topsectoren in totale werkgelegenheid, provincie Groningen en Nederland (2012).

Logistieke sector momenteel echte topsector

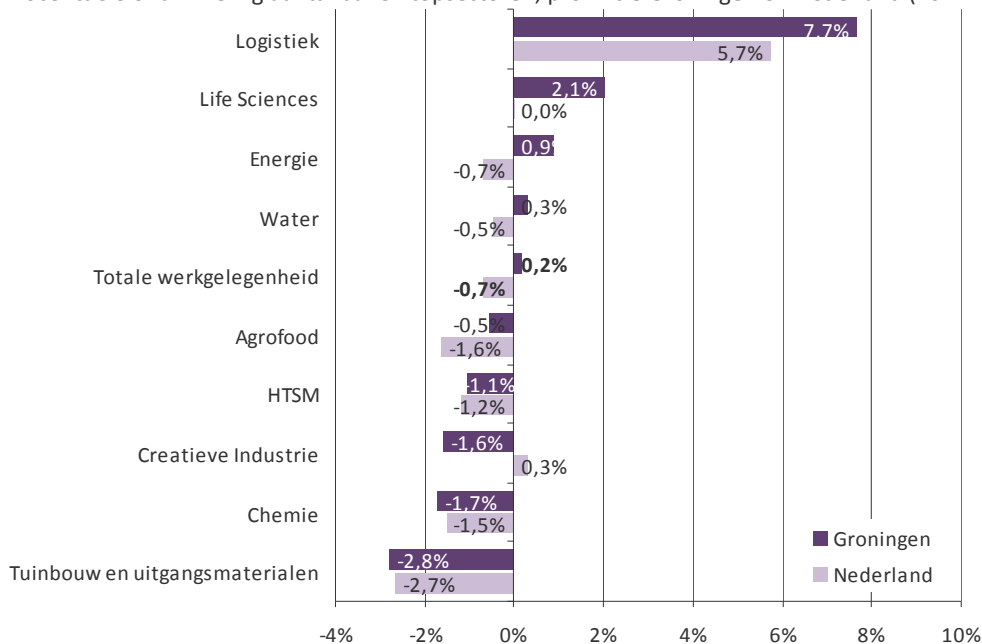
Ten opzichte van 2011 zijn er vier sectoren met een hoger aantal werkzame personen in 2012. Opvallende uitschieter hierbij is de Logistiek. In deze topsector is het aantal banen in 1 jaar tijd met zo'n 600 gestegen (+7,7 procent). Tuinbouw en Chemie zijn procentueel gezien het sterkst in werkgelegenheid gedaald in het afgelopen jaar. Echter, beide zijn relatief kleine sectoren. De creatieve industrie en HTSM hebben te maken met een absolute zin grotere werkgelegenheidsafname (rond de 150 werkzame personen).

In vergelijking met de landelijke werkgelegenheidsontwikkeling van topsectoren doen de Groningse het relatief goed. Zeven van de 10 topsectoren doen het beter of minder slecht qua werkgelegenheidsontwikkeling in 2011-2012. Alleen bij de creatieve industrie is sprake van een negatief onderscheid: landelijk is het aantal banen in het laatste jaar licht toegenomen, terwijl in de provincie Groningen er sprake is van een werkgelegenheidsafname in deze topsector.

Figuur 4.3

Procentuele ontwikkeling aantal banen topsectoren, provincie Groningen en Nederland (2011-2012).

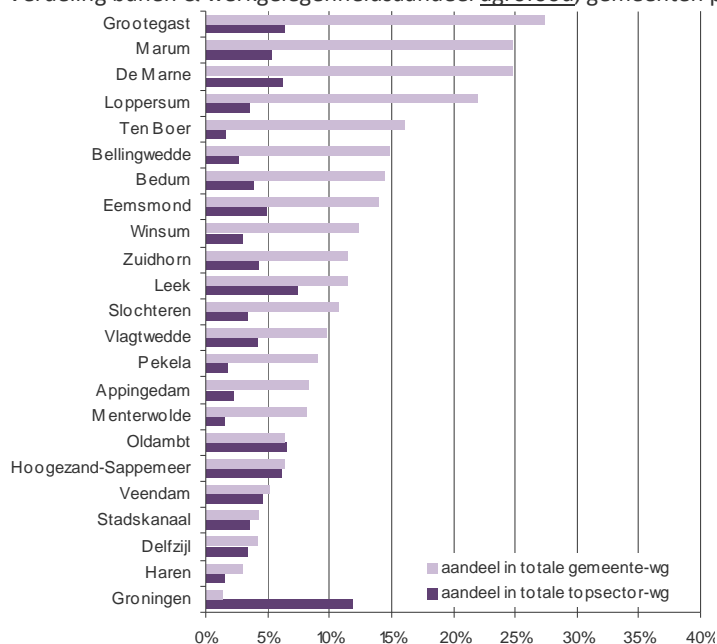

4.3 Topsectoren op gemeenteniveau

Agrofood

Figuur 4.4

Verdeling banen & werkgelegenheidsaandeel agrofood, gemeenten provincie Groningen (2012).

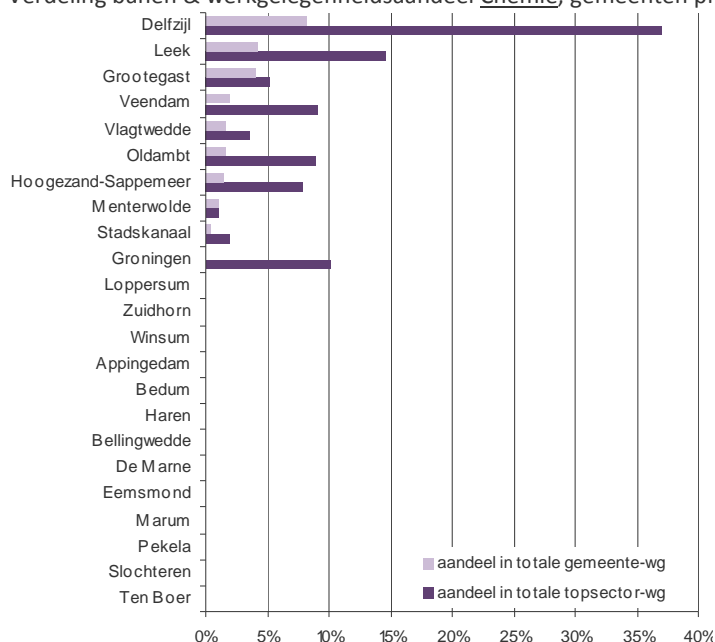
In Grootegast heeft de agrofood het grootste aandeel in de totale gemeentelijke werkgelegenheid. In deze gemeente, maar ook in Marum en De Marne, behoort ongeveer 1 op de 4 banen tot de agrofood-topsector. Hoewel de agrofood in de totale werkgelegenheid in de stad Groningen een relatief kleine rol speelt, is het wel de gemeente met het grootste aantal banen in de agrofood: 12 procent van de werkgelegenheid in deze sector is hier te vinden.

Chemie

Figuur 4.5

Verdeling banen & werkgelegenheidsaandeel Chemie, gemeenten provincie Groningen (2012).

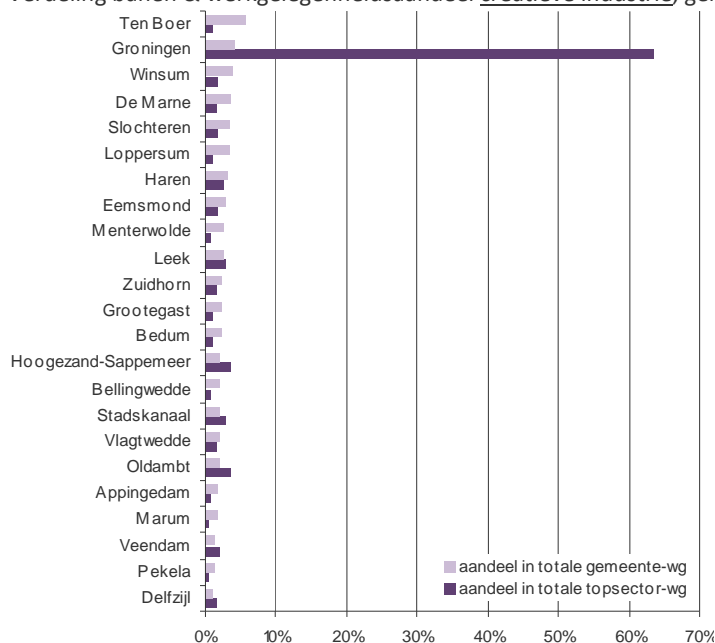

Chemie concentreert zich in een beperkt aantal Groningse gemeenten. Delfzijl neemt hierbij een dominante positie in. Niet alleen heeft de sector een belangrijk aandeel in de totale werkgelegenheidsstructuur (8 procent), ook is ruim eenderde van de totale werkgelegenheid in deze topsector hier geconcentreerd. Na Delfzijl heeft Leek de meeste werkgelegenheid in Chemie.

Creative industrie

Figuur 4.6

Verdeling banen & werkgelegenheidsaandeel creatieve industrie, gemeenten provincie Groningen (2012).

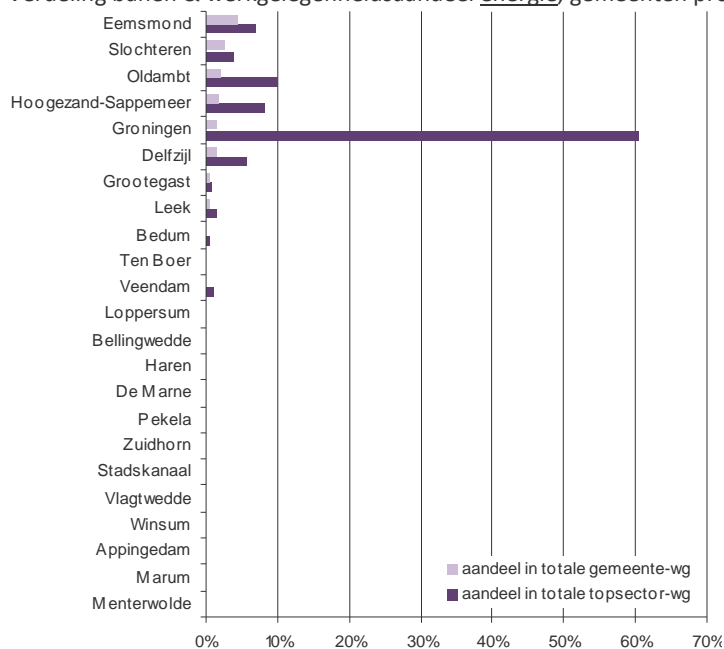
Hoewel het aandeel in de gemeentelijke werkgelegenheid het grootst is in Ten Boer, is het overgrote deel van de banen in de creatieve industrie gevestigd in de stad Groningen: 63 procent van de Groningse werkgelegenheid in deze sector bevindt zich in de stad.

Energie

Figuur 4.7

Verdeling banen & werkgelegenheidsaandeel energie, gemeenten provincie Groningen (2012).

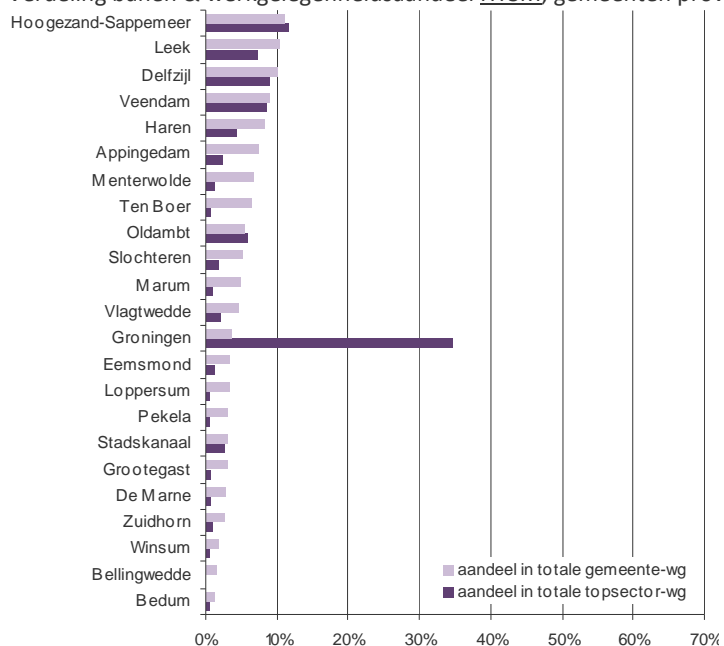

In drie Groningse gemeente neemt de energiesector meer dan 2 procent van de totale gemeentelijke werkgelegenheid voor rekening (Eemsmond, Slochteren en Oldambt). Echter, net als bij de creatieve industrie, is het grootste deel van de werkgelegenheid in de energie in de stad Groningen gevestigd (61 procent).

HTSM

Figuur 4.8

Verdeling banen & werkgelegenheidsaandeel HTSM, gemeenten provincie Groningen (2012).

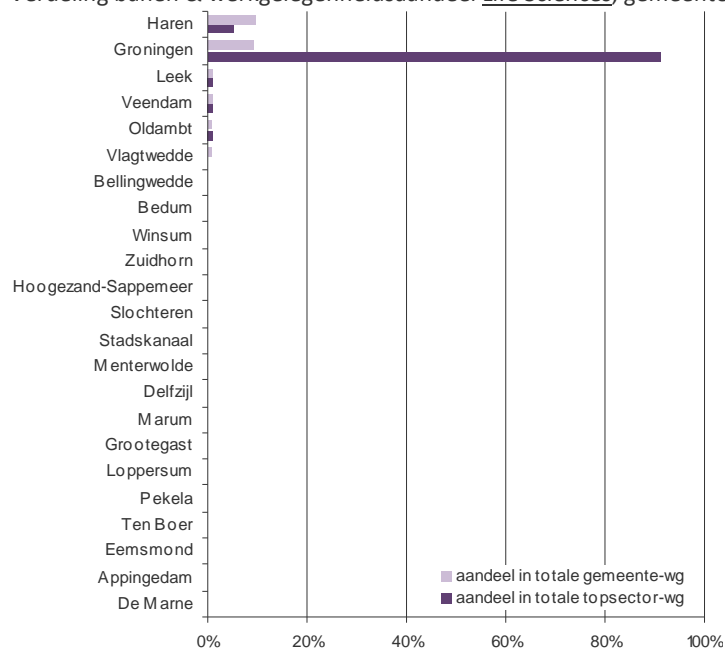
In Hoogezand-Sappemeer, Leek en Delfzijl behoort ongeveer 10 procent van de werkgelegenheid tot de High Tech Systemen en Materialen. Na Groningen (35 procent) heeft Hoogezand-Sappemeer als enige Groningse gemeente ook meer dan 10 procent van de sector-werkgelegenheid binnen haar gemeentegrenzen.

Life Sciences

Figuur 4.9

Verdeling banen & werkgelegenheidsaandeel Life Sciences, gemeenten provincie Groningen (2012).

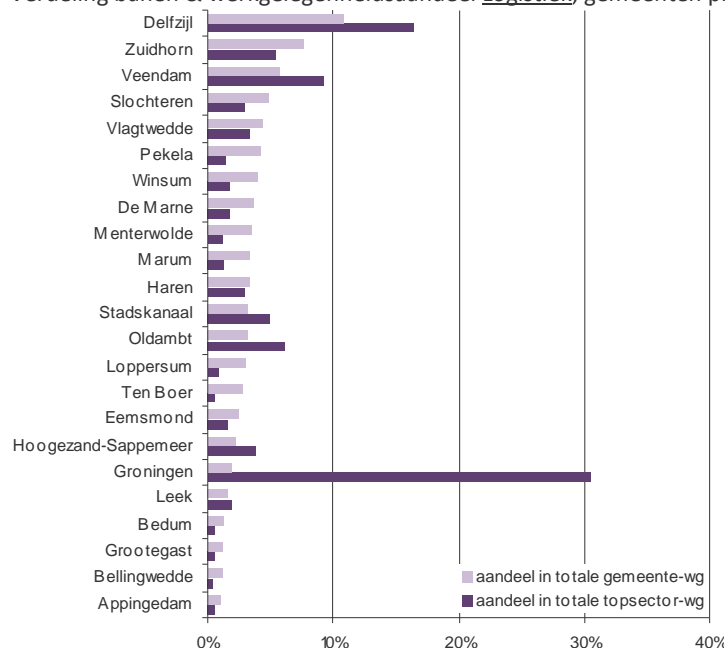

De kleine 14.000 banen in de Life Sciences zijn bijna volledig geconcentreerd in de stad Groningen (91 procent). In het aangrenzende Haren is nog eens 5 procent werkzaam.

Logistiek

Figuur 4.10

Verdeling banen & werkgelegenheidsaandeel Logistiek, gemeenten provincie Groningen (2012).

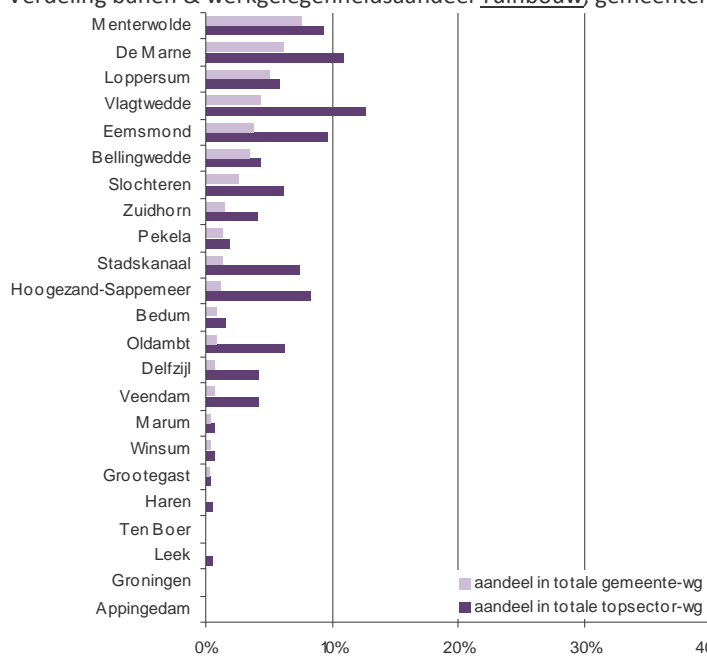
In Delfzijl neemt Logistiek 11 procent van de werkgelegenheid voor rekening. Daarnaast vormt Logistiek ook in Zuidhorn (8 procent) en Veendam (6 procent) een belangrijke bron van werkgelegenheid. Echter, ook voor deze sector geldt dat het grootste deel van de sector-werkgelegenheid in de stad Groningen een plek heeft.

Tuinbouw

Figuur 4.11

Verdeling banen & werkgelegenheidsaandeel Tuinbouw, gemeenten provincie Groningen (2012).

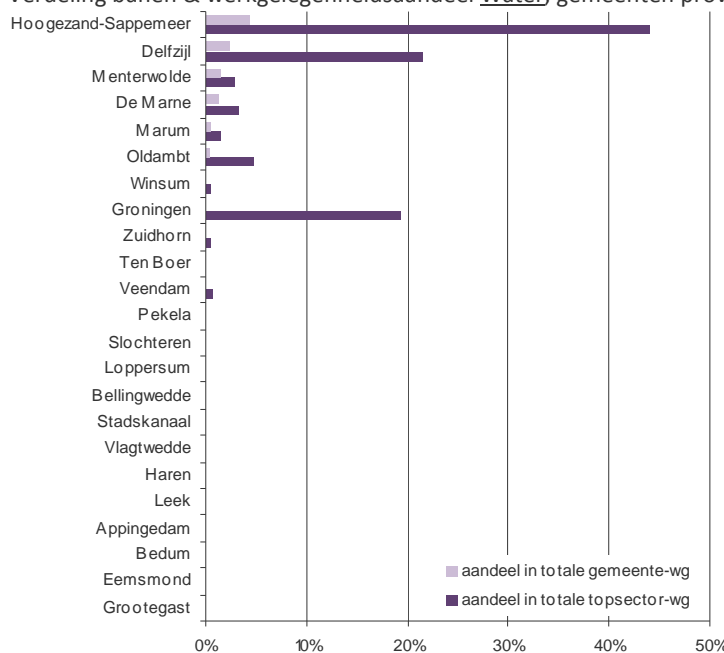

Tuinbouw is meer verspreid over de provincie Groningen te vinden. Er is zoals wel bij veel andere topsectoren geen gemeente die domineert. In Menterwolde is Tuinbouw goed voor 8 procent van de werkgelegenheid. Kijken we naar de verdeling van de totale werkgelegenheid in deze sector, dan neemt de gemeente Vlagtwedde de hoogste positie in: hier is 13 procent van de sector-werkgelegenheid aanwezig.

Water

Figuur 4.12

Verdeling banen & werkgelegenheidsaandeel Water, gemeenten provincie Groningen (2012).

De werkgelegenheid in de topsector Water is grofweg verdeeld over drie gemeenten in Groningen: Hoogezand-Sappemeer, Delfzijl en Groningen. In de eerste twee gemeenten gaat het met name om scheepsbouwactiviteiten. In Hoogezand-Sappemeer zit 44 procent van de sector-werkgelegenheid, wat goed is voor 4 procent van de totale werkgelegenheid in deze gemeente.

5

Hoofdstuk

Het Nieuwe Werken verkend

5. Het Nieuwe Werken verkend

5.1 Inleiding

De economie en arbeidsmarkt evolueren in een snel tempo naar een kennis- en netwerkeconomie. Het aantal Zelfstandige Zonder Personeel (ZZP'ers)⁷ of Zelfstandige Professionals (ZP) is de laatste jaren spectaculair toegenomen. In steeds meer bedrijfstakken hebben bedrijven een vaste kern met personeel, met daarom heen een schil van uitzendkrachten en ZZP'ers. Tegelijkertijd is het Nieuwe Werken sterk in opkomst. Dit is vooral aan de orde in kantoorberoepen. Hierbij kunnen mensen met behulp van multimedia-apparaten als Smartphone, Tablet-PC en Laptop onafhankelijk van een vaste werkplek hun werkzaamheden verrichten. Dit kan zijn thuis, onderweg, of bij de klant. Netwerken en ontmoetingsplekken worden daarbij steeds belangrijker. Dit zal ook zijn weerslag hebben op de ruimtelijke patronen in het stedelijk gebied en de behoefte aan formele werklocaties en dan vooral kantoren.

Het Nieuwe Werken

Het nieuwe werken (HNW of Werken 2.0) kan omschreven worden als het plaats- en tijdonafhankelijk uitvoeren van kantoorwerkzaamheden. Hierbij wordt gebruik gemaakt van mobiele technologie zoals laptop, smartphone, GPRS en Web 2.0/3.0⁸.

In dit hoofdstuk wordt verkend in hoeverre in Groningen de economie al geëvolueerd is naar een netwerkeconomie. Aansluitend wordt gekeken naar de mogelijke effecten van Het Nieuwe Werken op informele en formele werklocaties.

5.2 Thuis- en telewerken

Thuiswerken in afgelopen jaren toegenomen

Volgens de definitie van het CBS is een thuiswerker een werknemer die tenminste 1 uur per week thuis werkt (overwerk niet inbegrepen). Dit is een zeer ruime definitie, waarbij ook zelfstandige ondernemers die vanuit huis werken niet worden meegenomen.

Thuiswerk is onder de Nederlandse werknemers licht toegenomen tussen 2005 en 2010. In 2005 werkten werknemers gemiddeld 1,4 uur per week thuis. In 2010 is dit opgelopen tot 1,7 uur per week. Deze stijging komt enerzijds doordat het aantal thuiswerkers is toegenomen. In 2005 werkte ruim 25 procent van de werknemers thuis, in 2010 was dat ruim 27 procent. En in 2011 is dat doorgroeid tot 28 procent⁹.

⁷ Bedrijven met één werkzame persoon (fulltime en parttime)

⁸ Bij GPRS (General Packet Radio Service) zijn gebruikers altijd online. Dit betekent dat ze een constante verbinding met internet of bedrijfsnetwerk hebben. De gebruiker houdt de verbinding ook alleen maar bezet op momenten dat er daadwerkelijk gebruik van wordt gemaakt. Daardoor wordt de capaciteit beter benut en kan er meer data tegelijk uitgewisseld worden. Web 2.0 legt een sterk accent op internet als interactief medium, Web 3.0 behelst de trend waarbij internettoepassingen meer op elkaar zijn afgestemd, kunnen samengaan of geïntegreerd kunnen worden.

⁹ CBS/TNO, Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2011 (2012).

Anderzijds werken thuiswerkers ook iets langer thuis: gemiddeld 6,2 uur per week in 2010, tegen 5,5 uur in 2005. De thuiswerker is over het algemeen hoger opgeleid. Daarnaast zijn ze vooral actief in de sectoren informatie & communicatie, onderwijs, financiële instellingen en ook de (overige) zakelijke en non-profit dienstverlening. Met name de onderwijssector is in Groningen relatief sterk vertegenwoordigd.

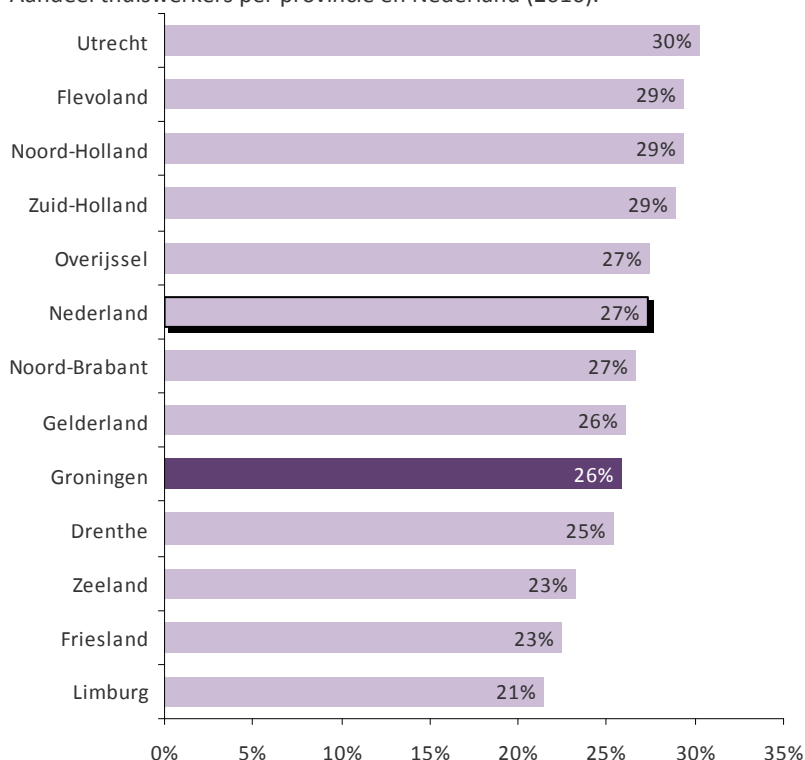
Uit het NEA-rapport⁴ blijkt dat voor 2 procent van de werkenden een thuiswerkregeling tot de drie belangrijkste aspecten behoort in de keuze van de huidige baan. Daarnaast noemt 18 procent flexibele werktijden.

Aandeel thuiswerkers in Groningen iets onder landelijk gemiddelde

De provincie Groningen bevindt zich qua percentage thuiswerkers in de middenmoot. Drie provincies, Zeeland, Friesland en Limburg, hebben duidelijk een lager aandeel thuiswerkers. Utrecht is koploper in Nederland als het gaat om thuiswerken, al volgen Flevoland, Noord-Holland en Zuid-Holland op korte afstand. De Randstedelijke provincies hebben hierin een lichte voorsprong.

Figuur 5.1

Aandeel thuiswerkers per provincie en Nederland (2010).

Bron: TNO/CBS.

Aandeel werknemers met telewerkmogelijkheden groeit nog steeds

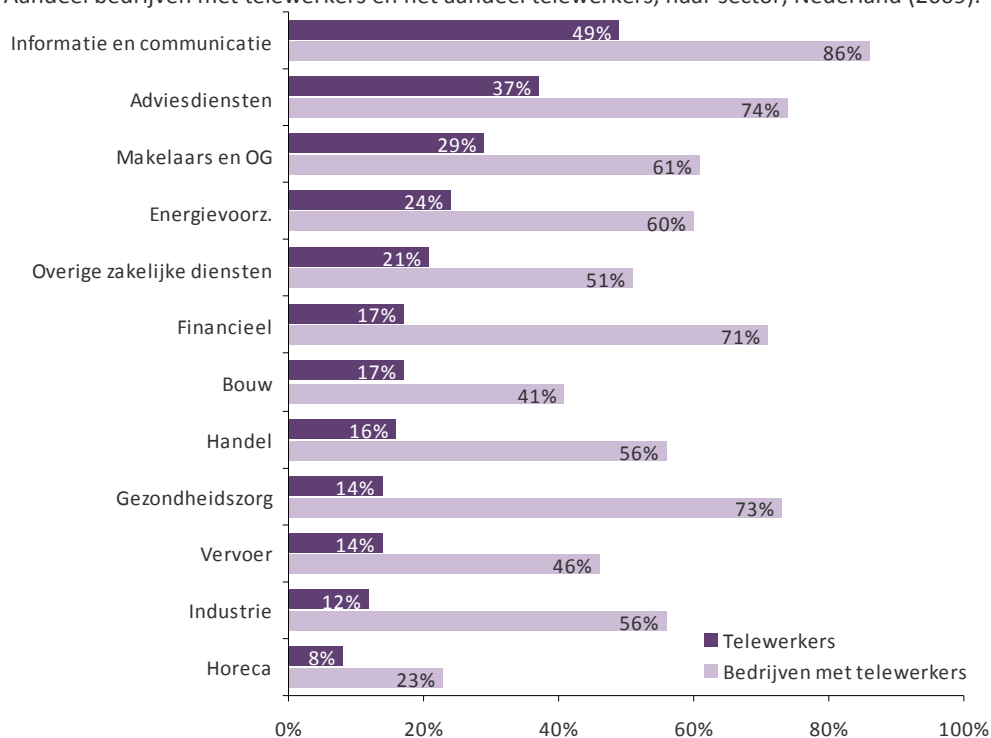
Het CBS definieert telewerken, als volgt: “een telewerker is iemand die met enige regelmaat buiten de bedrijfsvestiging van de werkgever werkt, en daarbij via internet toegang heeft tot de ICT-systemen van het bedrijf”. Tussen 2003 en 2009 is het aantal telewerkers in Nederland toegenomen van 7 procent naar 19 procent. Vanaf 2008 lijkt de groei van het aantal telewerkers meer geleidelijk te gaan. In 2012 is 22 procent van de werkzame personen als telewerker te beschouwen. Het aantal bedrijven dat in Nederland mogelijkheden tot telewerken biedt, is in 2003-2009 verdubbeld van 28 procent naar 56 procent. In 2012 komt bij 62 procent van de bedrijven telewerk voor (bron: CBS, Enquête ICT-gebruik bedrijven).

Naast ICT-sector veel telewerkmogelijkheden in zakelijke dienstverlening

Tussen verschillende sectoren zijn nog grote verschillen als het gaat om telewerken. In de sectoren informatie en communicatie, gezondheidszorg en financiële diensten hebben de meeste bedrijven faciliteiten voor telewerken. Binnen de werkgelegenheid is het aandeel telewerkers het hoogst in de sectoren informatie en communicatie, adviesdiensten en makelaardij en onroerend goed. De minste telewerkers zijn te vinden in de gezondheidszorg, de industrie en de horeca. Dat is niet vreemd omdat de productieprocessen en diensten binnen deze sectoren met name op de werkplek plaatsvinden. Hoewel hierover geen cijfers op provincieniveau beschikbaar zijn, is aannemelijk dat voor Groningen op hoofdlijnen dezelfde verdeling zal gelden.

Figuur 5.2

Aandeel bedrijven met telewerkers en het aandeel telewerkers, naar sector, Nederland (2009).

Bron: CBS.

Gebruik van social media

Dat het ICT-gebruik van bedrijven zich blijft ontwikkelen blijkt ook uit de mate waarin bedrijven gebruik maken van social media: 41 procent van de bedrijven in Nederland geeft aan sociaal media in te zetten. Het grootste deel gebruikt het met name voor marketingdoeleinden (bron: CBS, 2012)

5.3 Effect van Het Nieuwe Werken op formele en informele werklocaties

Het Nieuwe Werken heeft effect op de locatiekeuze en vestigingsplaats van bedrijven. Zo vindt er in toenemende mate functiemenging plaats op zowel formele als informele werklocaties¹⁰ en tegelijkertijd zullen er andere eisen worden gesteld aan de ligging en bereikbaarheid van bedrijfs- en kantoorpanden.

Informele woon- en werkmilieus

De trend van Het Nieuwe Werken waarin de opkomst van de ZZP'er en het thuis- en telewerken een belangrijke rol spelen, zal blijven doorzetten. Dat betekent dat de woonwijk in belangrijke mate voor veel kleine ondernemers en werknemers een werkplek wordt. Dit heeft als voordeel dat er meer sociale controle, meer levendigheid en meer sociale samenhang ontstaat. Een keerzijde is dat sommige functies zich moeilijk met wonen laten mengen en dat er problemen ontstaan met (vracht)verkeer en parkeren. Van belang is dat in de opzet van de woonwijk en in bestemmingsplannen ruimte wordt gecreëerd om thuiswerken en een bedrijf aan huis mogelijk te maken. Uiteraard moeten werknemers en werkgevers goede afspraken maken over de condities waaronder thuis wordt gewerkt.

Bedrijventerreinen: twee sporen

Voor bedrijventerreinen geldt dat enerzijds een groep bedrijventerreinen ontstaan die een hoge mate van verkleuring zullen laten zien waarbij diverse branches door elkaar gevestigd zijn, er ruimte is voor bedrijfsverzamelgebouwen en ook bedrijventerreinvreemde functies als zakelijke en financiële dienstverlening en niet-commerciële diensten kunnen zich er vestigen. Deze terreinen, die ook kunnen worden betiteld als werklandschappen, zullen in toenemende mate op goed bereikbare locaties moeten liggen. Tegelijkertijd zullen er bedrijventerreinen nodig blijven voor functies die zich slecht laten mengen met andere functies zoals grootschalige productiebedrijven of transport en Logistiek. Uit de analyse blijken de grootschalige logistieke functies in toenemende mate op bedrijventerreinen te vinden zijn.

HNW verandert behoefte aan kantoren kwantitatief en kwalitatief

Het Nieuwe Werken zal het grootste effect hebben op kantoorhoudende bedrijven en dienstverlenende organisaties. Omdat kantoorhoudende bedrijven de bezettingsgraad van het kantoor willen verhogen, wordt na een verhuizing vaak genoeg genomen met minder kantoorruimte die dan wel intensiever wordt benut. Voor een afdeling van honderd man worden bijvoorbeeld maar tachtig werkplekken gehuurd. Gevolg is dat men met veel minder kantoorruimte toe kan. Ook zal anders moeten worden nagedacht over parkeren. Bij het plannen van kantoren wordt meestal gerekend met een vast aantal parkeerplaatsen per vierkante meter kantooroppervlak.

¹⁰ Formele werklocaties zijn de bedrijventerreinen en de kantoorlocaties, onder informele werklocaties worden het overig stedelijk gebied (woonwijken en stadscentra) en het landelijk gebied verstaan.

Daarbij wordt er vanuit gegaan dat een deel van het personeel met het openbaar vervoer of de fiets komt. Het Nieuwe Werken brengt vaak veel meer mobiliteit met zich mee, waardoor de behoefte aan parkeerplekken verhoudingsgewijs groeit.

De verwachting is dat door toepassing van Het Nieuwe Werken in de toekomst dus minder nieuwe kantoorruimtes nodig zullen zijn. Door dubbel gebruik van werkplekken kunnen meer mensen met minder kantoorruimte uit de voeten. In diverse studies gaat men er van uit dat het aantal meters kantooroppervlak per medewerker zal dalen. De daling van het aantal benodigde vierkante meter per kantoorbaan heeft grote gevolgen voor de totale behoefte aan nieuwe kantoorruimtes.

De nieuwe generatie Y¹¹ wil anders werken en op tijdstippen dat het hen goed uitkomt. Ook wil deze generatie niet in de file staan en is zij veel meer techniek gedreven. Dat vergt een andere indeling van de kantoorgebouwen, die veel flexibele werkruimten moeten kennen en een centraal aanbod van voorzieningen (kantine, secretariaat, fitnessruimte etc.). Er is vooral behoefte aan kantoorverzamelgebouwen en minder aan grote single tenant gebouwen¹². In zo'n verzamelgebouw moet een gemeenschappelijke ruimte centraal staan met een bemenste ontvangstbalie en moeten verder voorzieningen aanwezig zijn zoals kantine, ICT infrastructuur, secretariële ondersteuning. Het aanbieden van die extra service is heel belangrijk en bepalend voor het succes. Daarom hoeven de gebruikers ook niet per se in een binnenstad te zitten als de nodige voorzieningen maar in het kantoorgebouw zelf aanwezig zijn. Verder moet er ruimte zijn om te parkeren, te lunchen, te vergaderen en je terug te trekken in een klein kantoorruimte als dat nodig is.

¹¹ Bij de Y-generatie is te denken aan jongeren die zijn opgegroeid met technologische vooruitgang (internet, social media, digitaal communiceren, etc.). Ze zijn opgegroeid met de ongekende mogelijkheden van deze technologie.

¹² Bij single tenant gebouwen huurt een partij een volledig gebouw.

Bijlagen

Bijlagen: Kerncijfers Werkgelegenheid Groningen

Bijlagentabel 1

Aantal banen, gemeenten provincie Groningen (2002-2012).

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Appingedam	3.870	3.950	4.030	4.000	4.120	3.720	3.900	4.000	3.930	4.350	4.220
Bedum	3.910	4.370	3.930	3.990	4.020	3.950	4.060	4.120	4.160	4.320	4.150
Bellingwedde	2.190	2.320	2.480	2.500	2.400	2.510	2.670	2.660	2.750	2.840	2.790
De Marne	3.350	3.590	3.450	3.510	3.530	3.560	3.560	3.630	3.680	3.840	3.920
Delfzijl	13.590	13.400	13.030	12.860	12.320	12.140	12.620	12.510	12.440	12.800	12.730
Eemsum	5.270	5.300	5.050	4.850	4.820	5.190	5.160	5.050	5.140	5.300	5.520
Groningen	129.330	127.660	127.180	124.520	125.490	127.680	130.850	133.730	132.530	135.950	135.540
Grootegast	3.310	3.270	3.200	3.280	3.270	3.200	3.470	3.570	3.700	3.760	3.680
Haren	8.150	7.490	7.180	7.000	6.820	7.160	7.640	7.680	7.930	7.510	7.360
Hoogezand-Sappemeer	15.740	14.890	14.540	14.130	13.200	14.030	14.590	14.680	14.820	14.820	14.790
Leek	8.300	8.550	8.650	8.820	8.670	9.190	9.430	9.750	9.960	10.040	10.090
Loppersum	2.220	2.220	2.170	2.190	2.230	2.250	2.380	2.370	2.550	2.500	2.550
Marum	2.960	2.850	2.780	2.890	2.740	2.740	2.900	2.910	3.010	3.240	3.360
Menterwolde	2.440	2.380	2.340	2.210	2.260	2.350	2.430	2.590	2.650	2.790	2.720
Oldambt	14.730	14.650	14.840	14.990	14.920	14.810	15.160	15.320	14.700	15.640	15.920
Pekela	2.810	2.780	2.720	2.540	2.590	2.620	2.570	2.450	2.570	2.770	2.990
Slochteren	3.330	3.490	3.620	3.760	4.080	4.220	4.510	4.620	4.940	5.000	5.050
Stadskanaal	11.700	10.800	11.560	11.830	12.000	12.160	12.770	12.780	13.100	12.680	12.650
Ten Boer	1.330	1.320	1.300	1.310	1.340	1.310	1.400	1.410	1.490	1.590	1.620
Veendam	13.310	13.400	12.680	12.800	13.160	13.390	13.600	13.250	13.180	13.360	13.630
Vlagtwedde	6.560	6.430	6.110	5.900	5.780	5.920	6.340	6.100	6.240	6.140	6.470
Winsum	3.070	2.700	3.150	3.290	3.340	3.330	3.480	3.530	3.630	3.870	3.840
Zuidhorn	5.380	5.370	5.370	5.420	5.260	5.350	5.580	5.580	5.740	5.960	5.920
eindtotaal	266.830	263.180	261.360	258.540	258.340	262.760	271.050	274.280	274.840	281.060	281.490

Bijlagentabel 2

Aantal vestigingen, gemeenten provincie Groningen (2002-2012).

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Appingedam	490	490	500	500	510	520	530	560	580	650	620
Bedum	560	560	560	570	590	590	620	640	660	720	700
Bellingwedde	620	630	650	650	650	660	710	720	740	810	790
De Marne	850	860	850	850	850	860	890	920	980	1.060	1.020
Delfzijl	1.510	1.530	1.530	1.490	1.500	1.500	1.560	1.590	1.620	1.740	1.700
Eemsum	1.020	1.040	1.030	1.050	1.070	1.090	1.140	1.180	1.230	1.340	1.310
Groningen	8.750	10.160	10.540	10.780	11.210	12.050	13.070	13.920	14.800	15.590	16.010
Grootevast	850	840	840	870	890	910	950	960	930	1.030	1.020
Haren	1.170	1.170	1.160	1.160	1.170	1.200	1.290	1.360	1.460	1.630	1.600
Hoogezand-Sappemeer	1.450	1.480	1.460	1.500	1.530	1.560	1.620	1.720	1.810	2.030	1.970
Leek	1.180	1.200	1.230	1.280	1.320	1.320	1.410	1.480	1.540	1.680	1.640
Loppersum	710	700	690	700	710	740	790	820	850	920	900
Marum	690	710	720	740	740	750	800	810	810	900	880
Menterwolde	630	640	650	660	680	710	750	780	810	870	850
Oldambt	2.070	2.100	2.110	2.210	2.260	2.320	2.460	2.560	2.520	2.910	2.960
Pekela	590	590	580	590	620	630	680	690	700	740	730
Slochteren	940	950	980	1.000	1.040	1.060	1.130	1.190	1.280	1.440	1.440
Stadskanaal	1.780	1.810	1.790	1.820	1.890	1.920	2.050	2.120	2.230	2.390	2.300
Ten Boer	430	410	420	410	430	450	490	520	530	590	580
Veendam	1.440	1.450	1.440	1.490	1.540	1.560	1.630	1.670	1.730	1.880	1.870
Vlagtwedde	1.070	1.080	1.100	1.130	1.150	1.200	1.230	1.260	1.310	1.370	1.340
Winsum	800	810	830	850	870	880	930	1.000	1.010	1.110	1.070
Zuidhorn	1.100	1.100	1.090	1.110	1.140	1.180	1.260	1.330	1.370	1.520	1.490
eindtotaal	30.670	32.310	32.750	33.390	34.360	35.660	37.990	39.760	41.510	44.920	44.770

Bijlagetabel 3

Aantal banen naar sectie, provincie Groningen (2002, 2011 en 2012).

	2002	2011	2012
Landbouw, bosbouw en visserij	10.800	9.780	9.700
Winning van delfstoffen	2.290	900	880
Industrie	35.150	30.540	30.410
Productie, distributie, handel in elektriciteit en aardgas	800	2.280	2.300
Winning/distributie van Water; afval(water)beheer,sanering	980	1.290	1.270
Bouwnijverheid	15.760	14.590	14.570
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's	40.270	40.340	41.450
Vervoer en opslag	12.130	11.510	11.170
Logies-, maaltijd- en drankverstrekking	9.910	10.800	11.130
Informatie en communicatie	8.030	8.930	8.500
Financiële instellingen	6.240	3.800	3.750
Verhuur van en handel in onroerend goed	2.310	2.490	2.500
Advisering, onderzoek, special. zakelijke dienstverlening	13.780	17.790	17.920
Verhuur van roerende goederen, overige zakel. dienstverl.	17.990	17.800	17.890
Openbaar bestuur, overheidsdiensten, sociale verzekeringen	16.450	17.490	17.610
Onderwijs	22.710	23.400	23.150
Gezondheids- en welzijnszorg	42.870	54.550	54.450
Cultuur, sport en recreatie	4.210	6.520	6.520
Overige dienstverlening	4.180	6.260	6.330
Extraterritoriale organisaties en lichamen	0	0	0
totaal	266.830	281.060	281.490

Bijlagetabel 4

Aantal vestigingen naar sectie, provincie Groningen (2002, 2011 en 2012).

	2002	2011	2012
Landbouw, bosbouw en visserij	4.250	3.690	3.610
Winning van delfstoffen	20	20	20
Industrie	1.670	2.060	1.990
Productie, distributie, handel in elektriciteit en aardgas	10	30	30
Winning/distributie van water; afval(water)beheer,sanering	70	80	80
Bouwnijverheid	2.100	4.000	3.960
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's	6.750	8.380	8.190
Vervoer en opslag	1.190	1.330	1.270
Logies-, maaltijd- en drankverstrekking	1.670	1.880	1.830
Informatie en communicatie	990	2.310	2.360
Financiële instellingen	930	570	530
Verhuur van en handel in onroerend goed	480	650	640
Advisering, onderzoek, special. zakelijke dienstverlening	3.150	6.570	6.790
Verhuur van roerende goederen, overige zakel. dienstverl.	1.190	1.860	1.850
Openbaar bestuur, overheidsdiensten, sociale verzekeringen	190	130	130
Onderwijs	1.190	1.980	2.050
Gezondheids- en welzijnszorg	1.980	4.080	4.110
Cultuur, sport en recreatie	1.210	2.700	2.750
Overige dienstverlening	1.640	2.600	2.600
Extraterritoriale organisaties en lichamen	10	0	0
totaal	30.670	44.920	44.770

Bijlagentabel 5

Aantal banen naar geslacht, gemeenten provincie Groningen (2002, 2011 en 2012).

	man					vrouw				
	2002	2011	2012	% ontw. 02-12	% ontw. 11-12	2002	2011	2012	% ontw. 02-12	% ontw. 11-12
Appingedam	2.140	2.210	2.140	0%	-3%	1.730	2.140	2.080	20%	-3%
Bedum	1.620	1.870	1.800	11%	-4%	2.290	2.450	2.350	3%	-4%
Bellingwedde	1.430	1.780	1.630	15%	-8%	760	1.060	1.160	52%	9%
De Marne	2.150	2.480	2.460	15%	-1%	1.200	1.360	1.450	21%	7%
Delfzijl	9.070	8.160	8.050	-11%	-1%	4.520	4.630	4.670	3%	1%
Eemsmond	3.480	3.360	3.480	0%	4%	1.800	1.950	2.040	14%	5%
Groningen	72.730	71.710	71.010	-2%	-1%	56.600	64.240	64.530	14%	0%
Grootegast	2.130	2.370	2.340	10%	-1%	1.180	1.390	1.340	13%	-4%
Haren	4.080	3.670	3.510	-14%	-4%	4.070	3.840	3.850	-5%	0%
Hoogezand-Sappemeer	10.980	9.290	9.080	-17%	-2%	4.760	5.530	5.710	20%	3%
Leek	5.260	6.190	6.210	18%	0%	3.040	3.850	3.890	28%	1%
Loppersum	1.350	1.430	1.450	7%	2%	870	1.070	1.100	27%	3%
Marum	2.020	2.120	2.180	8%	3%	940	1.120	1.180	25%	5%
Menterwolde	1.550	1.700	1.660	8%	-2%	890	1.090	1.060	19%	-3%
Oldambt	8.180	8.040	8.290	1%	3%	6.540	7.610	7.630	17%	0%
Pekela	1.920	1.720	1.840	-4%	7%	890	1.050	1.150	28%	9%
Slochteren	2.040	3.220	3.290	61%	2%	1.300	1.780	1.760	36%	-1%
Stadskanaal	6.830	6.710	6.570	-4%	-2%	4.870	5.970	6.080	25%	2%
Ten Boer	810	890	910	13%	2%	520	690	710	36%	2%
Veendam	8.040	7.590	7.710	-4%	2%	5.270	5.770	5.920	12%	3%
Vlagtwedde	3.790	3.480	3.670	-3%	6%	2.770	2.670	2.800	1%	5%
Winsum	1.660	1.850	1.800	9%	-3%	1.420	2.020	2.040	44%	1%
Zuidhorn	3.040	3.210	3.170	5%	-1%	2.350	2.750	2.750	17%	0%
eindtotaal	158.260	157.050	156.280	-1%	0%	112.580	128.020	129.240	15%	1%